muzeum
narodowe
w kielcach

RAPORT

Muzeum Narodowego w Kielcach

2020/2021/2022

muzeum
narodowe
w kielcach

RAPORT

Muzeum Narodowego w Kielcach
2020/2021/2022

Kielce 2024

Zespół redakcyjny
prof. dr hab. Robert Kotowski – redaktor naczelny
Joanna Kaczmarczyk
dr Agnieszka Kowalska-Lasek

Opracowanie redakcyjne
Aleksandra Sadowska

Skład
Jarek Dobrołowicz

Projekt okładki
dr Małgorzata Stępnik

Fotografie
Muzeum Narodowe w Kielcach – dr Małgorzata Stępnik, Paweł Suchanek
Archiwum Pałacyku Henryka Sienkiewicza w Oblęgorku
Archiwum Muzeum Stefana Żeromskiego
Archiwum Muzeum Dialogu Kultur
Archiwum Muzeum Archeologicznego w Wiślicy
Sławomir Rakowski (s. 9)

© Copyright by Muzeum Narodowe w Kielcach, Kielce 2024

ISBN 978-83-67796-02-6

Wydawca
Muzeum Narodowe w Kielcach
pl. Zamkowy 1, 25–010 Kielce
tel. 41 344 40 14, faks 41 344 82 61
e-mail: poczta@mnki.pl
www.mnki.pl

Spis treści

WYDARZENIA 7
WYSTAWY 33
NABYTKI 67
WYDAWNICTWA 109
DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWA 125
KONSERWACJA 149
EDUKACJA 165
FREKWENCJA I FINANSE 179
PRZYJACIELE MUZEUM 189

IV Ogólnopolska
Konferencja Naukowa
Muzeoterapia
Sposób na trudne
czasy

WYDARZENIA

Realizacja projektu *Pałac w muzeum, Muzeum w Pałacu. Ochrona, zachowanie i udostępnienie na cele publiczne zabytków ruchomych i nieruchomych o znaczeniu ogólnopolskim*

Największym wydarzeniem dla Muzeum było zakończenie projektu *Pałac w muzeum, Muzeum w Pałacu. Ochrona, zachowanie i udostępnienie na cele publiczne zabytków ruchomych i nieruchomych o znaczeniu ogólnopolskim* zrealizowanego w ramach

fot. Sławomir Rakowski

działania 8.1 Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury, oś priorytetowa VIII Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014–2020.

Fundusze Europejskie pozwalają na postęp w wielu dziedzinach życia, umożliwiają zniwelowanie różnic w rozwoju krajów i regionów. Strumień pieniędzy płynący do instytucji kultury, ciągle niewystarczająco dofinansowanych, borykających się z wieloma trudnościami: lokalowymi, konserwatorskimi, aranżacyjnymi, pozwala niejednokrotnie na przywrócenie zabytkom blasku. Tak było również w przypadku Dawnego Pałacu Biskupów Krakowskich w Kielcach – najlepiej zachowanej polskiej rezydencji magnackiej z pierwszej połowy XVII wieku, okresu panowania w Rzeczypospolitej Obojga Narodów dynastii Wazów. Jego bogaty

wystrój architektoniczno-malarski, który jest przedmiotem ciągłej troski konserwatorskiej, podkreślał niegdyś wagę dokonań fundatora, kanclerza wielkiego koronnego, biskupa krakowskiego Jakuba Zadzika. Projekt został zakończony. Ranga Pałacu oraz mnogość związanych z nim zagadnień sprawiają, że wymaga on ciągłych nakładów finansowych i zabiegów renowacyjnych. Zrealizowano zadania mające na celu utrwalenie wartości historycznej Pałacu, zatroszczono się o komfort i bezpieczeństwo zwiedzających oraz o stan eksponowanych obiektów.

Pierwszym celem, sfinalizowanym w 2019 roku, była modernizacja Galerii Malarstwa Polskiego i Europejskiej Sztuki Zdobniczej, ekspozycji stałej zlokalizowanej w skrzydle północnym Dawnego Pałacu Biskupów Krakowskich. Nowa aranżacja powierzchni wystawienniczej umożliwiła zwiększenie liczby eksponowanych zbiorów wybitnych artystów związanych z naszym regionem – Rafała Hadziewicza, Franciszka Kostrzewskiego, Józefa Szermentowskiego i Władysława Maleckiego. Ekspozycję sztuki współczesnej rozbudowano do lat 70. XX wieku. Obecnie w Galerii można podziwiać blisko 300 obrazów i 600 obiektów rzemiosła artystycznego, w tym bogaty zbiór ceramiki ćmielowskiej. Wystawa zyskała nowy system oświetlenia, który pozwolił na atrakcyjną prezentację unikatowych zabytków. Zwieńczeniem tego etapu projektu było wydanie publikacji promującej dzieła udostępnione w świeżo wyremontowanych pomieszczeniach.

Najdłużej trwały prace związane z renowacją elewacji Pałacu. Spektakularnym efektem tych działań jest rekonstrukcja rzeźb fasadowych przedstawiających posłów szwedzkich i moskiewskich, zniszczonych przez zaborcę w wyniku represji po powstaniu styczniowym. Formę posągów, z których każdy ma trzy metry wysokości i waży jedną tonę, wypracowano na podstawie archi-

walnych dokumentów, badań kostiumologicznych i porównawczych. Blask odzyskały także m.in. loggia wejściowa, XVII-wieczne sgraffito oraz gzymsy wieńczące elewację.

W Dawnym Pałacu Biskupów Krakowskich zachowały się trzy unikalne stropy ramowe Tomasza Dolabelli. W projekcie przewidziano konserwację ostatniego, dotychczas nieodnowionego, stropu znajdującego się w Drugim Pokoju Senatorskim. Odnalezienie pierwowzorów alegorii czterech żywiołów pozwoliło na usunięcie XIX-wiecznych przemalowań w najbardziej zniszczonych partiach i właściwą interpretację zachowanych fragmentów. Analizując ikonografię centralnego obrazu, potwierdzono poprawność starych zapisów inwentarzowych określających go jako *Pożar Troi* (w XX wieku interpretowanego jako *Pożar Ławry*

Troickiej). Na podstawie odnalezionych reliktów dekoracji zrekonstruowano pierwotny ornament ramy, przywrócono laserunki na złoceniach. Ciemna kolorystyka malowideł wymagała zamontowania dodatkowego oświetlenia, które pozwoliło na właściwe wyeksponowanie walorów dzieła. Jednocześnie przygotowano publikację poświęconą stropowi *Sąd nad arianami* znajdującemu się w Apartamentach Biskupich.

Dzięki konserwacji polichromii ścian, która objęła XVII--wieczny temperowy fryz portretowy, XIX-wieczne portrety biskupów, sceny w pasie nadokiennym oraz iluzjonistyczne portale, urodę odzyskała Izba Stołowa Górna, zwana również Salą Portretową. Największym sukcesem zespołu konserwatorskiego jest odczytanie i uczytelnienie scen batalistycznych na ścianie wschodniej. Było to możliwe dzięki nowoczesnym technikom badawczym. Odkrywki potwierdziły pierwotną obecność girland owocowych w górnej partii fryzu, analogicznych do dekoracji na belkach stropu, i pozwoliły na ich rekonstrukcję.

Bogata dekoracja stropu polichromowanego w tym pomieszczeniu jest jednym z najcenniejszych elementów wystroju Pałacu. Na deskowaniu wspartym na 21 modrzewiowych belkach przedstawiono 40 alegorycznych i moralizatorskich scen oraz personifikacji. Podsumowaniem prac badawczych jest wydawnictwo *Pro lege et pro grege. Dekoracja stropu belkowego Izby Stołowej Górnej w Dawnym Pałacu Biskupów Krakowskich*, w którym zaprezentowano pierwowzory graficzne wizerunków wraz z wyjaśnieniem ich symboliki.

W trosce o zabytki ruchome przeprowadzono konserwację dwóch wielkoformatowych XVIII-wiecznych tapiserii, pochodzących z wiodących europejskich wytwórni w Brukseli i Paryżu: *Bitwy nad Granikiem* oraz *Triumfu Ateny – opiekunki pokoju, sztuk pięknych nad bogiem wojny Aresem*. W ubytkach wprowadzono brakujące fragmenty osnowy, wątek odtworzono dobraną kolorystycznie wełną. Przy *Triumfie Ateny* zrekonstruowano bordiurę. Część ubytków uzupełniono w technice tkackiej, w zewnętrznej, całkowicie odtworzonej partii, zastosowano rekonstrukcję malarską. Tkaniny, będące niewątpliwą ozdobą pałacowych wnętrz, odzyskały właściwą kolorystykę i pierwotną reprezentacyjność.

W ramach projektu wykonano ponadto szeroko zakrojone prace remontowo-budowlane, dostosowując budynek do obowiązujących wymagań, wyposażając go w nowoczesne instalacje zabezpieczające – przeciwpożarową i antywłamaniową. W całym Pałacu zainstalowano systemy elektronicznego dozoru, nawilżacze i osuszacze, a rejestratory danych umożliwiają bieżący monitoring parametrów klimatycznych.

Realizacja projektu pozwoliła na stworzenie nowej oferty kulturalnej i edukacyjnej oraz podniesienie komfortu zwiedzania. Turyści mogą obecnie korzystać z audioguidów, w których dostępne są m.in. rodzinne ścieżki zwiedzania. Pałac stał się jeszcze bardziej dostępny dla osób z niepełnosprawnościami. Zniwelowano istniejące bariery architektoniczne, do audioprzewodników dodano opracowania dla osób z dysfunkcją wzroku, zastosowano pętle indukcyjne.

Z każdym kolejnym remontem Pałac odzyskuje swą dawną świetność, a zwiedzający mogą cieszyć się w pełni ze splendoru XVII-wiecznej rezydencji.

Realizacja projektu *Modernizacja Muzeum Archeologicznego w Wiślicy jako Oddziału Muzeum Narodowego w Kielcach wraz z otoczeniem w celu zabezpieczenia i ochrony unikatowych obiektów dziedzictwa narodowego*

Wiślica jako jedna z niewielu miejscowości w Polsce objęta jest całkowitą ochroną konserwatorską. To wyjątkowo atrakcyjne turystycznie miejsce, wyróżnione prestiżowym tytułem Pomnika Historii, gdzie dziedzictwo kultury harmonizuje z bogactwami naturalnymi. Zachowane świadectwa działalności człowieka pozwalają śledzić zmiany zachodzące w Polsce, począwszy od wieku X do współczesności. Pierwsze muzeum archeologiczno-historyczne otwarto w Wiślicy w 1966 roku, jednak dopiero rok 2017, kiedy Muzeum Archeologiczne w Wiślicy zostało włączone w struktury Muzeum Narodowego w Kielcach, okazał się przełomowy – możliwe stało się opracowanie planu ochrony i zachowania bezcennych zabytków.

Finanse pozyskane z Funduszy Europejskich pozwoliły stworzyć unikatowy ponad 150-metrowy podziemny szlak łączący najważniejsze wiślickie artefakty.

Jedna ścieżka turystyczna objęła, dotychczas odrębne, elementy ekspozycji muzealnej – pawilon archeologiczny oraz rezerwat archeologiczny w podziemiach bazyliki mniejszej. Trasę zaplanowano w taki sposób, by jednocześnie zabezpieczyć zabytki i podnieść komfort zwiedzania. Nad pozostałościami kościółka św. Mikołaja [?] powstał nowoczesny pawilon archeologiczny, zabezpieczający relikty przed wchłanianiem wody. Budynek chronią przed zniszczeniem m.in. kamienie margliste, które stanowiły fundamenty świątyni. Poprawiono także niewydolny system wentylacyjny. Z kolei zabytki w rezerwacie archeologicznym w podziemiach bazyliki mniejszej zabezpieczono w szczególności przed rozwojem mikroorganizmów wynikającym z dużego zawilgoce-

nia. Aby zapobiec destrukcji zabytków romańskich i świadków archeologicznych, wprowadzono inteligentny system wymiany powietrza oraz monitoring radiowy warunków mikroklimatycznych. Najcenniejszy relikt znajdujący się w Muzeum – płyta orantów, zbudowana z delikatnego gipsu jastrychowego, została zabezpieczona przed uszkodzeniami mechanicznymi związanymi z ruchem turystycznym. Dzięki pracom archeologicznym, konserwatorskim i budowlanym powstała całkowicie nowa wystawa, na którą składają się dotychczas nieeksponowane obiekty oraz interaktywne widowisko prezentujące relikty najstarszej romańskiej architektury na tle najdawniejszych dziejów Wiślicy. Budowa podziemnego korytarza pozwoliła nie tylko na stworzenie jednej trasy zwiedzania, ale także na wyodrębnienie miejsca dla zabytków specjalnie sprowadzonych do Wiślicy, a przede wszystkim wydobytych podczas prac archeologicznych. W rezultacie możliwe stało się pokazanie historycznych poziomów budowlanych, wątków kamiennych i odsłoniętych reliktów, drobnych artefaktów archeologicznych w postaci ceramiki, sprzętów i narzędzi metalowych, numizmatyki, pochodzących z prac badawczych przeprowadzanych wokół kolegiaty.

W Muzeum wykorzystano najnowsze techniki wizualizacji obiektów, cyfrowe rekonstrukcje 3D, laserowe hologramy, mapping oraz ruchome lunety z aplikacją VR. Dzięki tym rozwiązaniom zwiedzający mogą zobaczyć m.in. animację budowy bazyliki romańskiej i jej transformację do kolegiaty czy trójwymiarowe modele budowli i przedmiotów używanych przez

naszych przodków od IX do XVI wieku. Zadbano także, by rozwiązania techniczne zapewniały nowoczesny i atrakcyjny wygląd ekspozycji – jak ma to miejsce w przypadku transparentnego 19-metrowego ekranu z wizualizacją poszczególnych części kompleksu wiślickiego.

Prace badawcze i budowlane wokół kolegiaty oraz przy pawilonie archeologicznym wymusiły także zmianę sposobu zagospodarowania przestrzennego terenu przykościelnego i placu

Solnego. Miejsca te zyskały wymiar przestrzeni publicznej pełniącej funkcje kulturalną i edukacyjną. Na potrzeby Muzeum zakupiono budynek i zaadaptowano go na biura, pracownie i magazyny. Wyodrębniono również salę konferencyjną, dzięki czemu uzyskano przestrzeń niezbędną do spotkań środowisk naukowych.

Projekt zrealizowano w ciągu czterech lat. Remont obiektów wchodzących w skład kompleksu muzealnego oraz wykonana najnowszymi metodami konserwacja reliktów przyczyniły się do zabezpieczenia dziedzictwa kulturowego, a także zwiększenia jego atrakcyjności. Poprawiły się warunki eksponowania oraz możliwe stało się upowszechnianie dziedzictwa poprzez realizowanie projektów badawczych i edukacyjnych.

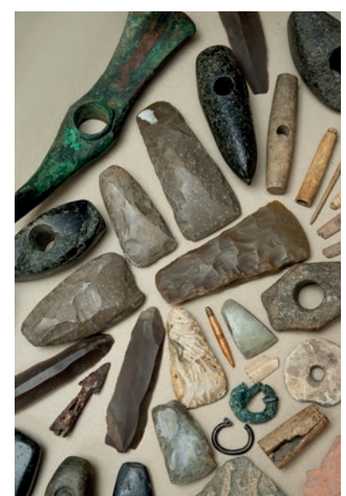

Realizacja projektu *„Dla pokrzepienia serc…" Dziedzictwo Niepodległej*

W 2020 roku Muzeum Narodowe w Kielcach po raz trzeci brało udział w Programie Wieloletnim NIEPODLEGŁA na lata 2017–2022. W roku 2018 zrealizowany został wraz ze Stowarzyszeniem KOPIPOL projekt *Niepodległa. Barwy i brzmienia*, w 2019 oparty o postać i twórczość Stefana Żeromskiego projekt *Strażnicy dziedzictwa Niepodległej*. Oba odniosły ogromny sukces fre-

kwencyjny. W wyjątkowo dla wszystkich trudnym ze względu na pandemię roku 2020 Muzeum Narodowe w Kielcach postanowiło, nawiązując do słów patrona oddziału w Oblęgorku – Henryka Sienkiewicza, poprzez swe działania, „krzepić serca". Czym to robić najskuteczniej? Oczywiście sztuką, pięknem, obrazami, wspaniałymi przedmiotami rzemiosła artystycznego i literaturą. Tak powstał projekt *„Dla pokrzepienia serc…" Dziedzictwo Niepodległej*, który otrzymał dofinansowanie w kwocie 180 268 zł netto.

W trudnym czasie pandemii, kiedy obcowanie ze sztuką było znacznie utrudnione, kontakt w świecie wirtualnym był jedyną możliwością, by przekroczyć zamknięte bramy muzeów. Dlatego postawiono na spacery wirtualne, filmy edukacyjne i rozrywkę w sieci. Muzeum Narodowe w Kielcach dla miłośników sztuki przygotowało wirtualne wycieczki po:

• Sanktuarium Marszałka Józefa Piłsudskiego, byłym miejscu sztabu i kwatery głównej Legionów Polskich z 1914 roku,

• Galerii Malarstwa Polskiego i Europejskiej Sztuki Zdobniczej z bogatą prezentacją artystów młodopolskich, w tym symboliczno-patriotycznych obrazów Jacka Malczewskiego,

• Pałacyku Henryka Sienkiewicza w Oblęgorku, który był darem narodu polskiego dla noblisty,

• Muzeum Stefana Żeromskiego, utworzonego w murach szkoły, do której uczęszczał pisarz oraz inne wybitne postaci, które odegrały ważną rolę w okresie walk o niepodległość.

Spacery wykonano w najnowszej technologii, w formie aplikacji webowej. To ponad 80 panoram i blisko 350 obiektów, które można poznać przez zbliżenia, najazdy, obroty. Jakość zdjęć pozwala na wyjątkowo bliski kontakt z każdym eksponatem.

Muzeum w ramach projektu przygotowało także i udostępniło w przestrzeni wirtualnej ofertę edukacyjną dla wszystkich grup wiekowych. Do wykorzystania na zajęciach powstały profesjonalne filmy edukacyjne, wspaniała pomoc m.in. dla nauczycieli, która pozwala poszerzyć wiedzę, zweryfikować ją, czy też powtórzyć materiał np. przed egzaminem maturalnym. Narracja filmów przybliża sylwetki wybranych postaci, ich rolę w kształtowaniu postaw obywatelskich, patriotycznych, moralnych, wkład artystów w budowanie narodowej tożsamości oraz wskazane w tytule działania „dla pokrzepienia serc". Filmy trwają od 10 do 25 minut. Po ich obejrzeniu można sprawdzić swą wiedzę, rozwiązując specjalnie przygotowane quizy na komputerach czy telefonach.

Muzeum wykonało również ponad trzy tysiące wyjątkowych gadżetów, które można było pozyskać w konkursach ogłaszanych w mediach społecznościowych. Na maseczkach, parasolach, kubkach termicznych, teczkach pojawiły się motywy z najpiękniejszych obrazów, które posiadamy w zbiorach. Kolorowe, intrygujące, niedopowiedziane pozwalają cieszyć się bliskością sztuki.

Celem, który przyświecał osobom zaangażowanym w projekt, było promowanie dziedzictwa kulturowego. Korzystając z czasu wolnego, siedząc wygodnie w fotelu, można zwiedzić Muzeum, poznać jego oddziały, podziwiać będące pomnikami historii wspaniałe budynki, wyjątkowe eksponaty oglądać z bardzo bliska. Cieszyło to pasjonatów sztuki, zwłaszcza kiedy bezpośredni kontakt nie był możliwy.

Wszystkie działania sfinansowane zostały ze środków Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu z Programu Wieloletniego NIEPODLEGŁA na lata 2017–2022.

Muzeum Stefana Żeromskiego – zmiana nazwy oddziału MNKi

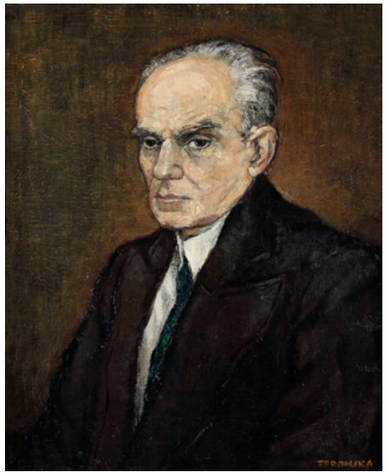

Ponad pół wieku temu, w stulecie urodzin Stefana Żeromskiego, podjęto decyzję o powołaniu do życia muzeum poświęconego autorowi *Wiernej rzeki*. Na siedzibę wybrano część gmachu szkoły, do której uczęszczał Żeromski, oraz nadano nazwę Muzeum Lat Szkolnych Stefana Żeromskiego. To z kolei narzuciło tematykę ekspozycji, ograniczając ją do określonego okresu z życia pisarza. Obecnie sytuacja uległa zmianie. Muzeum wzbogaciło się o nowe budynki, a w kolekcji wyraźnie przeważają obiekty związane z dojrzałym okresem życia Żeromskiego.

W nowo zakupionych budynkach powstanie wystawa stała, która w sposób kompleksowy, gruntownie i wyczerpująco, przybliżać będzie sylwetkę Żeromskiego, jednego z najwybitniejszych polskich pisarzy XX wieku, literata uchodzącego za najwyższy autorytet duchowy polskiej inteligencji, którego dzieła przez lata kształtowały patriotyczne, społecznikowskie i moralne postawy Polaków.

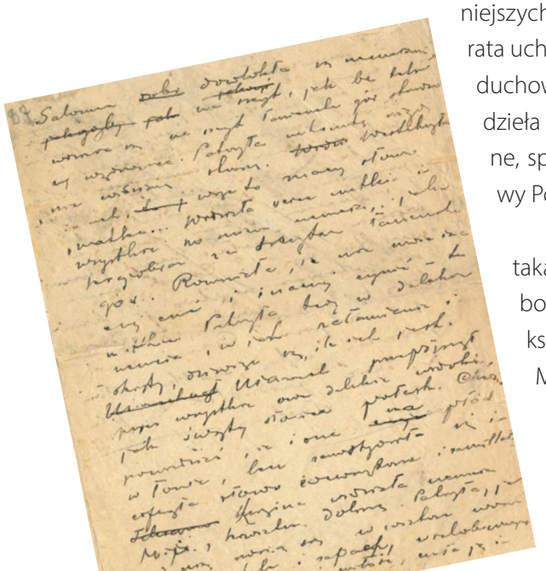

Nowa wystawa będzie jedyną taką ekspozycją w Polsce. Nie istnieje bowiem muzeum poświęcone całokształtowi życia i twórczości pisarza. Muzeum Gminne Stefana Żeromskiego i Jego Rodziny w Konstancinie-Jeziornie, Muzeum Stefana Żeromskiego w Nałęczowie, Dworek Stefana Żeromskiego w Ciekotach czy w końcu mieszkanie Żeromskiego w Zamku Królewskim w Warszawie to miejsca, których tematyka wystawiennicza ogranicza się jedynie do pewnego etapu z życia literata. Znaczne rozszerzenie tematyki prezentowanej na wystawie stałej oraz charakter gromadzonych zbiorów stanowiły istotne przesłanki do zmiany nazwy oddziału Muzeum Narodowego w Kielcach, by w ten sposób w pełni oddać aktualny profil działalności instytucji.

Cykl koncertów
Chopinowskie inspiracje

Chopinowskie inspiracje to cykl letnich, weekendowych koncertów muzyki poważnej, których pomysł narodził się w 2020 roku w czasie trwania pandemii.

Celem inicjatorów wydarzenia, Muzeum Narodowego w Kielcach, Radia Kielce SA i Fundacji Wspierania Kultury „Amadeusz", było umożliwienie większej liczbie słuchaczy na obcowanie z muzyką klasyczną i zniwelowanie problemów w dostępie do kultury, co wynikało z narzuconych obostrzeń związanych z pandemią.

Miejscem realizacji muzycznego przedsięwzięcia został ogród włoski Dawnego Pałacu Biskupów Krakowskich w Kielcach, który dzięki wspaniałej architekturze, krajobrazowi i bujnej roślinności jest doskonałą scenerią dla wydarzeń artystycznych. O tym, że pomysł przypadł do gustu mieszkańcom Kielc i przebywającym w nim turystom świadczy ogromna liczba osób uczestniczących w spotkaniach, która zapełniłaby niejedną salę koncertową.

Motywem przewodnim koncertów i inspiracją dla wykonawców jest muzyka Fryderyka Chopina oraz zafascynowanych jego twórczością współczesnych mu kompozytorów i kolejnych pokoleń artystów. Podczas spotkań występują utalentowani i uznani młodzi pianiści oraz sławy światowej sceny muzycznej, prezentując własne interpretacje utworów Chopina i innych wybitnych artystów.

W roku 2020 podczas koncertu zaprezentowali się: Eryk Parchański – fortepian; Kamil Pacholec – fortepian; Joanna Woś – sopran i Artur Jaroń – fortepian; Piotr Pawlak – fortepian; Agata Kilar-Długosz i Łukasz Długosz – flet.

W roku 2021: Ewelina Szybilska – sopran, Magdalena Idzik – mezzosopran, Łukasz Gaj – tenor i Artur Jaroń – fortepian; Nicolas Bourdoncle – fortepian; Novi Piano Duo; Edward Solanin – fortepian; Jan Bieniasz – fortepian; Piotr Pawlak – fortepian.

W roku 2022: Kamil Pacholec – fortepian; Petras Vysniauskas – saksofon i Alexandra Zvirblyte – fortepian; Joanna Woś – sopran, Magdalena Idzik – mezzosopran i Artur Jaroń – fortepian; Tatiana Szewczenko – fortepian; Piotr Pawlak – fortepian; Renata Drozd – sopran, Sylwia Ziółkowska – sopran, Dominik Sutowicz – tenor i Artur Jaroń – fortepian; Alexander Gadijew – fortepian; Piotr Alexewicz – fortepian; Eryk Parchański – fortepian, Piotr Sałajczyk – fortepian.

WYSTAWY

Dawny Pałac Biskupów Krakowskich

- **Rafał Olbiński. Wystawa monograficzna**
  1 lipca – 31 października 2021
  kurator **Piotr Walczyk**
  koordynator **Agnieszka Dziwoń**
  aranżacja **dr Michał Obiedziński**

Rafał Olbiński przez historyków sztuki zaliczany jest do współczesnych surrealistów, przedstawicieli realizmu magicznego, niekiedy nawet określano go mianem symbolisty. Doświadczenie zdobyte w Polsce wykorzystał w Stanach Zjednoczonych, dokąd wyemigrował na początku lat 80. XX wieku. Współpracował z różnymi instytucjami kultury, tworząc dla nich nietuzinkowe projekty, które potrafiły na chwilę oderwać ludzi od szarej rzeczywistości. Styl Olbińskiego, jego pełne metafor i odniesień do literatury oraz

sztuki obrazy trafiły na podatny grunt w Stanach Zjednoczonych, dzięki czemu stał się jednym z bardziej znanych artystów końca XX i początku XXI wieku. W ślad za popularnością podążały również nagrody, których łącznie zdobył ponad 150.

Na monograficznej wystawie pokazane zostały m.in. wczesne prace urodzonego w Kielcach artysty – w tym projekty okładek czasopism oraz ilustracje do artykułów różnych periodyków z lat 70. i 80. XX wieku, obrazy, rzeźby, plakaty. Na ekspozycji znalazło się blisko 300 obiektów, wypożyczonych od kilkudziesięciu prywatnych kolekcjonerów oraz instytucji.

- **Po 1945. Przegląd grafiki artystycznej ze zbiorów Muzeum Narodowego w Kielcach**
  16 grudnia 2021 – 13 marca 2022
  kurator **Małgorzata Osobińska**
  koordynator **dr Paweł Król**

Wystawa, przygotowana w oparciu o zbiory własne Muzeum, prezentowała dokonania artystów kształtujących polską grafikę warsztatową od okresu powojennego, do końca lat 80. XX wieku. Na ekspozycji znalazły się prace 68 twórców, reprezentujących najważniejsze ośrodki graficzne w kraju, w tym artystów uznawanych dziś za klasyków sztuki rytowniczej, jak: Jerzy Panek, Józef Gielniak, Lucjan Mianowski, Mieczysław Wejman, Konrad Srzednicki, Halina Chrostowska, Jacek Gaj, Andrzej Pietsch, Stefan Suberlak i Zbigniew Lutomski.

Wyselekcjonowane obrazy, zestawione w układzie chronologicznym, pozwoliły przybliżyć bogatą historię grafiki artystycznej oraz zilustrować przeobrażenia zachodzące zarówno w obszarze tematyki, jak i zagadnień warsztatowych, jak: łączenie i uszlachetnianie technik, coraz śmielsze czerpanie z fotografii oraz wprowadzanie środków artystycznych przypisanych innym dziedzinom sztuki – koloru i zróżnicowanej faktury.

- **Kobieta w czasach Wazów**
  26 kwietnia – 2 października 2022
  kurator **dr Magdalena Śniegulska-Gomuła**
  koordynator **Anna Latos-Paryska**
  aranżacja **Beata Majchrzak-Liberek**

Założenia wystawy koncentrowały się wokół wyjątkowych postaci kobiecych i roli, jaką odgrywały od schyłku XVI wieku do 2. połowy XVII stulecia. Ramy czasowe ekspozycji (1587–1668) wyznaczało panowanie królów polskich z dynastii Wazów. Do pierwszej grupy bohaterek wystawy należały kobiety ściśle związane z dworem: żony monarchów (Anna, Konstancja i Cecylia Renata Habsburżanki, Ludwika Maria Gonzaga de Nevers), te wywodzące się z rodziny królewskiej oraz damy z fraucymerów. Obok nich przedstawiono wpływowe niewiasty, żony magnatów, niejednokrotnie prawdziwe fortunatki Rzeczypospolitej tamtych czasów. Kolejną grupę stanowiły kobiety niepospolite, wyprzedzające swoją epokę, jak Magdalena Mortęska – ksieni klasztoru Benedyktynek w Chełmnie, mistyczka i założycielka kongregacji chełmińskiej, czy Maria Cunitz – śląska astronomka, autorka pracy *Urania propitia*, będącej udoskonaleniem *Tablic rudolfińskich* Johannesa Keplera. Na ekspozycji zaprezentowano wizerunki malarskie i graficzne kobiet epoki Wazów, a także medale, dokumenty, starodruki oraz zabytki rzemiosła artystycznego.

Wystawie towarzyszyły film edukacyjny oraz publikacja.

Flora Polonica
13 grudnia 2022 – 16 kwietnia 2023
kurator **Magdalena Silwanowicz**
koordynator **Artur Rakowski**
aranżacja **dr Michał Obiedziński**

W 100. rocznicę powstania Polskiego Towarzystwa Botanicznego Muzeum Narodowe w Kielcach zaprezentowało zabytki z własnych zbiorów, które dotyczyły świata roślin. Na wystawie znalazło się ponad 300 obiektów – obrazy, grafiki, rysunki, fotografie, porcelana, fajans i szkło. Prezentację uzupełniły skamieniałości i zielniki ze zbiorów Działu Historii Naturalnej, a także starodruki z księgozbioru Biblioteki Muzealnej.

Wystawa pozwoliła przyjrzeć się nie tylko anatomii roślin ukazanej na kartach starodruków i zielników, ale przede wszystkim ich wizerunkom stworzonym przez artystów. Jak wiadomo, flora od zarania dziejów inspirowała twórców różnych dziedzin sztuki. Początkowo przedstawienia roślin wykorzystywano jedynie jako motyw dekoracyjny, ale od XVI wieku zarówno martwa

natura, jak i pejzaż stały się samodzielnymi gatunkami malarskimi, a rośliny mogły zostać „głównymi bohaterami" obrazów. Również w dekoracjach przedmiotów użytkowych zawsze dominowały motywy roślinne. Nic więc dziwnego, że w magazynach Muzeum Narodowego w Kielcach jest wiele zabytków z przedstawieniem rozmaitych kwiatów, traw i ziół, owoców i warzyw, drzew i krzewów. Wystawa *Flora Polonica* stała się doskonałą okazją do pokazania ich szerokiej publiczności.

Muzeum Stefana Żeromskiego

- **Poza ramami. Literackie inspiracje w grafice.**
  Dante Alighieri *Boska komedia*
  27 maja – 26 listopada 2021
  kurator Sylwia Zacharz
  koordynator Paulina Bies

Wystawa zorganizowana z okazji 700-lecia śmierci najwybitniejszego włoskiego poety zwanego „ojcem współczesnego języka włoskiego" Dantego Alighieri.

Na ekspozycji zaprezentowano 100 drzeworytów polskiego grafika Stefana Mrożewskiego, który przyjął zasadę ilustrowania każdej z pieśni *Boskiej komedii* jednym drzeworytem. Tak powstały 34 ilustracje do Piekła oraz po 33 do Czyśćca i Raju. Mrożewski pracował nad tym cyklem przez ponad trzydzieści lat, od 1938 do 1969 roku. Wszystkie grafiki powstały w technice drzeworytu sztorcowego.

- **Poza ramami. Literackie inspiracje w grafice.**
  Adam Mickiewicz *Ballady i romanse*
  24 maja – 27 listopada 2022
  kurator Sylwia Zacharz
  koordynator Paulina Bies

Wystawa zorganizowana z okazji 200. rocznicy ukazania się *Ballad i romansów* Adama Mickiewicza, które stanowiły dla potomnych niewyczerpane źródło natchnień, i z którego, na przestrzeni wieków, korzystało wielu artystów. Do tego grona należał również zwany „Rembrantem drzeworytu" lub „Czarodziejem rylca" Stefan Mrożewski. Stworzył on cykl ilustracji do mickiewiczowskich ballad, który wydał w 1960 roku w nakładzie jedynie 30 egzemplarzy.

Na wystawie prezentowano ryciny składające się na ten cykl oraz klocki drzeworytnicze, z których powstały odbitki. Każdej ilustracji towarzyszyła plansza z odręcznie napisanym przez Mrożewskiego fragmentem ballady. Całość wystawy wzbogacił portret Adama Mickiewicza wykonany przez Mrożewskiego w 1960 roku w Kalifornii.

Biografię poety przybliżały fotografie, cygara zapalone przez Mickiewicza i Antoniego Edwarda Odyńca 5 maja 1830 roku na Wezuwiuszu, maska pośmiertna pisarza oraz pamiątki z krakowskiego pogrzebu poety – srebrne wieńce i szarfy.

Różne wydania *Ballad i romansów*, prezentowane na wystawie, podkreślały wyjątkowe znaczenie działa dla polskiej literatury. Celem, który przyświecał budowaniu ekspozycji, było przypomnienie odbiorcom momentu narodzin *Ballad i romansów*, ukazanie wpływu literatury na sztukę oraz poruszenie tematu roli ilustracji w dziele literackim.

Muzeum Dialogu Kultur

- **Szklany dialog. Prace Henryka Albina Tomaszewskiego, Tasiosa Kiriazopoulosa i Jerzego Olszewskiego ze zbiorów Muzeum Narodowego w Kielcach**
  11 lutego – 31 grudnia 2020
  kurator Anna Pietrzak
  koordynator Wojciech Cedro
  aranżacja dr Artur Ptak

Szklane formy, stanowiące skromną, ale interesującą grupę szkła artystycznego ze zbiorów własnych Muzeum Narodowego w Kielcach, zaprezentowane zostały na wystawie w Muzeum Dialogu Kultur.

Dominowały na niej prace Henryka Albina Tomaszewskiego, który znacznie przyczynił się do wytyczenia nowych dróg rozwoju polskiego szkła artystycznego. Z jego dziełami zostały zestawione obiekty autorstwa Tasiosa Kiriazopoulosa i Jerzego Olszewskiego.

Tytuł wystawy – *Szklany dialog* – nawiązywał nie tylko do miejsca prezentacji oraz tworzywa, z którego wykonano eksponaty, ale przede wszystkim do charakteru twórczości wymienionych artystów, których mimo różnic pokoleniowych połączyło podobne podejście do trudnej materii, jaką jest szkło. Stosowane przez nich metody nawiązujące do starych sposobów tworzenia szkła, przy jednoczesnym łamaniu tych reguł, były pewną formą dialogu z tradycją szklarską.

- **Katedra ormiańska we Lwowie i jej twórcy**
  15 lutego – 30 maja 2021
  opieka merytoryczna i koncepcja wystawy **dr Michał Wiśniewski** (Międzynarodowe Centrum Kultury w Krakowie)
  koordynator **dr Artur Ptak**

Na początku XX wieku lwowski biskup Józef Teodorowicz postanowił przebudować średniowieczną katedrę ormiańską. Pracę powierzył krakowskim artystom Józefowi Mehofferowi i Franciszkowi Mączyńskiemu. Pierwszy opracował projekt wnętrz i przygotował monumentalną mozaikę w kopule, drugi nadał architekturze budynku tradycyjny ormiański charakter. W latach 20. ich prace kontynuował Jan Henryk Rosen, który stworzył tam zespół unikalnych malowideł ściennych, jednych z najciekawszych w dziejach polskiego malarstwa tego okresu.

Po 1945 roku katedrę zamieniono na magazyn, a prace młodopolskich artystów i malowidła Rosena skazano na zapomnienie. W 2008 roku w czynnej od niedawna katedrze podjęto działania przy konserwacji wnętrz. Przez jedenaście lat czuwał nad nimi zespół Stowarzyszenia Absolwentów Akademii Dziedzictwa.

Wystawa miała na celu przypomnieć o wyjątkowym dziele sztuki oraz pokazać, jak dzięki polskim i ukraińskim konserwatorom odzyskało swój dawny blask.

Ekspozycja w formie plansz i przestrzennych rekonstrukcji prezentowała zarówno architekturę katedry, jak i malowidła ścienne Jana Henryka Rosena zdobiące jej wnętrze. Wystawie towarzyszyły materiały multimedialne, m.in. podcasty. Odwiedzający mogli zobaczyć również inne realizacje Rosena zdobiące wnętrza kościołów na całym świecie, a także prace wykonane do katedry ormiańskiej przez innych artystów, m.in. Franciszka Mączyńskiego i Józefa Mehoffera. Ekspozycję wzbogaciły informacje wyjaśniające kontekst historyczny i kulturowy dotyczący lwowskich Ormian i rozwoju wielokulturowego Lwowa, a także informacje z obszaru prac konserwatorskich prowadzonych w katedrze od 2006 roku. (tekst: polonika.pl, MCK)

Wystawa została przygotowana przez Międzynarodowe Centrum Kultury w Krakowie przy współpracy z Narodowym Instytutem Polskiego Dziedzictwa Kulturowego za Granicą – Polonika.

- **Nikifor. Wystawa prac ze zbiorów Muzeum Okręgowego w Nowym Sączu i Muzeum Narodowego w Kielcach**
  17 czerwca – 12 września 2021
  kurator **dr Artur Ptak**
  koordynator **Norbert Dulemba**

Nikifor, artystyczny samouk, którego pracownią przez lata był murek w centrum Krynicy, zaliczany jest do grona najwybitniejszych na świecie malarzy naiwnych, prymitywistów. Urodził się 21 maja 1895 roku w Krynicy. Nikt nie potrafi jasno określić, skąd

wzięło się jego imię, które oryginalnie w języku łemkowskim brzmiało Netyfor. Wystawa prac tego wybitnego artysty, licząca ponad 40 różnorodnych dzieł malarskich, stała się pretekstem do przybliżenia szerszej publiczności kultury łemkowskiej.

- **4. Międzynarodowa Wystawa Mała Forma Graficzna 13 x 18 „Dialog warsztatu z cyfrą"**
  21 października 2021 – 23 stycznia 2022
  kurator MNKi **dr Artur Ptak**
  kurator zewnętrzny **dr hab. Waldemar Kozub**, prof. PŚk
  koordynator **Zuzanna Michcik**

Projekt artystyczny *4. Międzynarodowej Wystawy Małej Formy Graficznej 13 x 18 „Dialog warsztatu z cyfrą"* wiązał się z pytaniem o przyszłość miniatury graficznej. Jego pomysłodawca Waldemar Kozub, szukając na nie odpowiedzi, skonfrontował

artystów, których utwory graficzne są tworzone w różnych technikach: warsztatowych, mieszanych, autorskich, cyfrowych. Projekt nie narzucał tematu prac, nie stawiał wymagań dotyczących wykonania. Jedynym ograniczeniem był format 13 x 18 cm. Intencją organizatorów wystawy było pokazanie piękna zminiaturyzowanej formy graficznej, wykonanej przez wybitnych artystów grafików, pedagogów związanych z uczelniami i kierunkami artystycznymi. Uczestniczyło w niej 29 twórców pochodzących z Polski oraz z zagranicy – Włoch, Belgii, Chorwacji, Macedonii, Węgier, Estonii, Czech i Szwecji.

Ofenkachel – kafel do pieca

1 marca – 22 maja 2022
kurator **Zuzanna Michcik**
koordynator **dr Artur Ptak**

Wystawa *Ofenkachel – kafel do pieca* w sposób przekrojowy prezentowała różnorodne kafle piecowe, zwieńczenia i inne okładziny ceramiczne, znajdujące się w zbiorach działów: Archeologii, Historii, Rzemiosła Artystycznego oraz Sztuki Ludowej Muzeum Narodowego w Kielcach. Perspektywa różnych dziedzin pozwoliła pochylić się zarówno nad zdobnictwem i stylistyką kafli, techniką ich wytwarzania, jak i znaczeniem pieca w kulturze. Ujęcie zagadnienia przez pryzmat czasu (kafle od końca XIV do połowy XX wieku), tematów i terytorium (obiekty pochodzące z regionu świętokrzyskiego, Polski oraz Europy) przybliżyło dawne wzornictwo, ale stało się też pretekstem do dyskusji na temat inspiracji dla współczesnego designu użytkowego.

Ofenkachel oznacza w języku niemieckim dosłownie „kafel do pieca". Etymologii tego słowa można się doszukiwać w środkowo-górnołużyckim *kachele,* co znaczy „gliniane naczynie". Na wystawie zaprezentowano około 80 najciekawszych kafli i okładzin

piecowych, zachwycających zróżnicowaniem zdobień, wzorów i wykorzystywanych motywów, m.in. roślinnych, zwierzęcych czy geometrycznych oraz postaci aniołów lub świętych.

- **Władysław Hasior. Poetyckość rzeczy**
  14 czerwca – 18 września 2022
  kurator **dr Artur Ptak**
  koordynator **Norbert Dulemba**

Twórczość Władysława Hasiora porusza problemy uniwersalne, ale równocześnie jest silnie zakorzeniona w polskiej, a szczególnie podhalańskiej, kulturze. Można go określić jako artystę pogranicza: balansował na styku różnorodnych dziedzin sztuki i równoważył tradycję ze współczesnością. Poruszał tematykę sacrum, ale przez pryzmat przedmiotów codziennego użytku, zestawiał prowincjonalne wyroby podhalańskiej sztuki ludowej z podpatrzonymi podczas wyprawy po Europie Zachodniej nowymi trendami pop-artu, krytykował kicz i patos, nie trzymając się od nich z daleka. Takie kontrasty czynią go więc artystą dialogicznym. Wystawa miała na celu zaprezentowanie Władysława Hasiora jako twórcy multidyscyplinarnego, kompletnego, świetnie posługującego się różnymi środkami artystycznego wyrazu: od tradycyjnej rzeźby i rysunku po nowatorskie, jak na lata 60. XX

wieku, asamblaże. Prezentowane na wystawie obiekty pochodziły ze zbiorów Muzeum Narodowego w Kielcach, Muzeum Tatrzańskiego im. Dra Tytusa Chałubińskiego w Zakopanem i Muzeum Okręgowego w Nowym Sączu.

- **Wynalazcy z Miedzianki**
  18 października 2022 – 5 lutego 2023
  kurator i koordynator **dr Paweł Król**

Wystawa poświęcona działalności Stanisława (1872–1939) i Bolesława (1875–1947) Łaszczyńskich, naukowców, wynalazców oraz przedsiębiorców, którzy założyli w 1904 roku Towarzystwo Akcyjne „Zofia" w celu wydobycia rud miedzi w Miedziance koło Chęcin. Stanisław Łaszczyński w 1902 roku opatentował metodę elektrolizy miedzi. Swój wynalazek zastosował w miejscowości Papiernia, oddalonej 5 km od Miedzianki. Wykorzystując siłę miejscowego młyna, w celu wytworzenia prądu stałego, produkowano tam czysty metal z siarczanu miedzi, który otrzymywano w wyniku rozpuszczania rudy w kwasach. Tym działaniem bracia Łaszczyńscy zapoczątkowali pionierską technikę otrzymywania metali i hydrometalurgię miedzi w Polsce. W 1908 roku Stanisław Łaszczyński zdesperowany brakiem dostępności dynamitu – tak potrzebnego w kopalni – wynalazł materiał wybuchowy, nadając mu nazwę Miedziankit. Powstała spółka do jego produkcji oraz fabryka w Sosnowcu. Miedziankit odniósł spektakularny sukces

i wykorzystywany był w wielu krajach Europy oraz w całej Rosji. Gdy pojawiły się problemy z eksploatacją rud miedzi w Miedziance, bracia rozpoczęli wydobycie wapieni na górze Ołowiance, produkując tłuczeń oraz w niewielkich ilościach galanterię kamienną. Eksploatacją dużych bloków zajmowały się Marmury Kieleckie, wprowadzając do obiegu handlowego jedną z najpiękniejszych świętokrzyskich odmian marmurów, tzw. ołowiankę – charakterystyczną i łatwo rozpoznawalną, o czarnej i szarej barwie, silnie użyloną białym kalcytem. Na wystawie zaprezentowano dokumenty, fotografie, okazy minerałów, narzędzia górnicze, pamiątki rodzinne oraz rzeczy, znajdujące się w wyposażeniu domu braci w Miedziance. Dzięki nim pojawiła się możliwość zapoznania się z historią rodu Łaszczyńskich oraz pogłębienia wiedzy na temat wynalazków i działalności górniczej.

Pałacyk Henryka Sienkiewicza w Oblęgorku

- **Panna na Oblęgorku i na frankach Nobla**
  21 stycznia – 30 sierpnia 2020
  kurator **dr Agnieszka Kowalska-Lasek**
  koordynator **Łukasz Wojtczak**

W 2019 roku upłynęło 50 lat od śmierci Jadwigi Korniłowicz, córki Henryka Sienkiewicza, malarki, poetki oraz tłumaczki literatury francuskiej i angielskiej. Wystawa przygotowana w Oblęgorku opowiadała o życiu i działalności tej wyjątkowej kobiety w kontekście czasów i wydarzeń, których była świadkiem. Na ekspozycji były prezentowane unikatowe materiały archiwalne, w tym niepublikowane dotąd fotografie i korespondencja, dokumentujące dzieciństwo Jadwigi Sienkiewiczówny, okres jej edukacji, czasy małżeństwa z Tadeuszem Korniłowiczem i związki z oblęgoreckim domem rodzinnym.

Istotną częścią wystawy były obrazy zarówno te namalowane przez samą Sienkiewiczównę, jak i znakomite portrety Leona Wyczółkowskiego oraz Jacka Malczewskiego. Wkład Jadwigi Korniłowicz w polską kulturę pokazany został poprzez prezentację zbioru jej tłumaczeń – dzieł Josepha Conrada, Romaina Rollanda, Oscara Wilde'a. Na wystawie zobaczyć można było też rękopisy jej wierszy, niedawno odnalezione w zbiorze korespondencji Stefana Żeromskiego i Zofii Abakanowicz.

- **Zapiski przy sztaludze. Przyjaźnie Sienkiewicza w świecie malarskim**
  27 kwietnia – 31 października 2021
  kurator **Łukasz Wojtczak**
  koordynator **Magdalena Kołodziej-Amati**

Wystawa opowiadała o znajomości Henryka Sienkiewicza z trzema wybitnymi malarzami – Stanisławem Witkiewiczem, Henrykiem Siemiradzkim i Kazimierzem Pochwalskim, którzy odegrali znaczącą rolę w życiu autora Trylogii. Pierwszego z nich poznał w domu Heleny Modrzejewskiej, zanim jeszcze rozpoczął wielką karierę pisarską. Ich przyjaźń, choć można ją określić mianem szorstkiej, przetrwała lata. Fascynacja antykiem połączyła Sienkiewicza z Siemiradzkim. Malarz był jego przewodnikiem po Wiecznym Mieście i pokazał mu słynną kapliczkę „Quo vadis", położoną przy drodze appijskiej. Świadectwem ich znajomości są wspólne zdjęcia, listy i obrazy, z których jeden – *Pejzaż włoski*, prezent dla syna pisarza, do dziś znajduje się w zbiorach Pałacyku w Oblęgorku. Prawdziwa przyjaźń połączyła autora *Krzyżaków*

z Kazimierzem Pochwalskim, twórcą co najmniej siedmiu jego portretów. W 1886 roku artyści odbyli wspólną podróż na Bliski Wschód, podczas której pisarz zbierał materiały do *Pana Wołodyjowskiego*. Oprócz reprezentacyjnych portretów bezcennym źródłem wiedzy o przyjaźni z Sienkiewiczem są wspomnienia malarza, opisujące pierwsze lata ich znajomości, a także wzajemna korespondencja. Ekspozycję tworzyły obrazy, w tym autoportrety artystów, prace nawiązujące do twórczości Sienkiewicza, listy, fotografie, archiwalne dokumenty i osobiste pamiątki. Eksponaty pochodziły ze zbiorów Muzeów Narodowych w Kielcach, Warszawie i Krakowie, Biblioteki Narodowej, Biblioteki Raczyńskich, Muzeum Tatrzańskiego, Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, a także z kolekcji prywatnych.

- **Kodeks rycerski w średniowieczu**
  19 kwietnia – 30 października 2022
  kurator **Łukasz Wojtczak**
  koordynator **Agnieszka Dziwoń**

Wystawa była opowieścią o najważniejszych rycerskich zasadach, obyczajach i ceremoniach, których przykłady można odnaleźć na kartach powieści *Krzyżacy* oraz ich odzwierciedleniem w sztuce. Ekspozycja przypominała o znaczeniu takich wartości jak honor, szacunek, lojalność, poświęcenie i samodyscyplina, które również przed wiekami były wyznacznikami postępowania wobec innych. Narrację wystawy tworzyły cytaty z dzieła Sienkie-

wicza, których przekaz wzbogacono o dzieła malarskie i grafikę, obiekty przestrzenne, w tym rzeźby, broń i elementy uzbrojenia oraz numizmaty. Ekspozycja została podzielona na kilka sekwencji: część militarną – poświęconą bitwom, turniejom i pojedynkom, część opowiadającą o roli Kościoła i wiary w średniowieczu oraz część dotyczącą życia dworskiego, a zwłaszcza wyjątkowej pozycji kobiet. Obiekty prezentowane na wystawie pochodziły ze zbiorów Muzeów Narodowych w Kielcach, Krakowie, Warszawie i Poznaniu, Muzeum Krakowa, Muzeum Zamkowego w Malborku, Muzeum Okręgowego w Toruniu, Biblioteki Raczyńskich w Poznaniu, Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie oraz Muzeum Regionalnego w Nysie.

NABYTKI

Dział Historii

W roku 2021 kolekcja numizmatyczna Działu Historii została powiększona o monety i banknoty kolekcjonerskie, wyemitowane przez Narodowy Bank Polski. Darowizna składa się z 36 obiektów – 28 monet wybitych przez Mennicę Polską SA oraz ośmiu banknotów wydrukowanych w Polskiej Wytwórni Papierów Wartościowych. Znalazły się wśród nich między innymi: moneta 50 zł (Zygmunt III Waza), moneta 20 zł (450. rocznica unii lubelskiej), moneta 20 zł (szóstak Jana Sobieskiego), moneta 20 zł (Helena Modrzejewska), banknot 19 zł (100-lecie powstania Polskiej Wytwórni Papierów Wartościowych).

Kolekcja historyczna wzbogaciła się w 2022 roku o zbiór 53 fotografii i pocztówek, otrzymanych w darze od Małgorzaty i Wojciecha Wojsów. Obiekty dotyczą postaci Józefa Piłsudskiego, Aleksandry Piłsudskiej, Ignacego Mościckiego, Władysława Beliny-Prażmowskiego oraz Legionów Polskich. Przekaz stanowi kontynuację zbioru w zakresie tematyki legionowej oraz istotnych wydarzeń i postaci historycznych. Seria dziewięciu zdjęć na pocztówkach prezentuje Józefa Piłsudskiego na krakowskich Błoniach 6 października 1933 roku, inne dotyczą wydarzeń związanych z pogrzebem marszałka, a kolejne to pocztówki ukazujące żołnierzy Legionów i Józefa Piłsudskiego jako dowódcy I Brygady.

- **Moneta kolekcjonerska 50 zł**
  Skarby Stanisława Augusta – Zygmunt III Waza
  Robert Kotowicz, Anna Beata Wątróbska-Wdowiarska
  Mennica Polska SA, Narodowy Bank Polski, 2020
  srebro
  MNKi/N/3688

- **Moneta kolekcjonerska 20 zł**
  450. rocznica unii lubelskiej
  Sebastian Mikołajczak
  Mennica Polska SA, Narodowy Bank Polski, 2019
  srebro
  MNKi/N/3693

- **Moneta kolekcjonerska 20 zł**
  Historia monety polskiej – szóstak Jana Sobieskiego
  Dominika Karpińska-Kopiec
  Mennica Polska SA, Narodowy Bank Polski, 2019
  srebro
  MNKi/N/3695

- **Moneta kolekcjonerska 20 zł**
  Wielkie aktorki – Helena Modrzejewska
  Anna Beata Wątróbska-Wdowiarska
  Mennica Polska SA, Narodowy Bank Polski, 2019
  srebro, porcelana
  MNKi/N/3694

- **Banknot kolekcjonerski 19 zł**
  100-lecie powstania Polskiej Wytwórni Papierów Wartościowych
  Justyna Kopecka
  Polska Wytwórnia Papierów Wartościowych, Narodowy Bank Polski, 2019
  papier
  MNKi/N/3715

- Fotografia na pocztówce
  Józef Piłsudski i Aleksandra Piłsudska
  w otoczeniu oficerów w Krakowie
  A. Jurkiewicz
  Polska, Kraków, Zakopane, 6.10.1933
  papier fotograficzny, karton
  MNKi/H/5734

- Pocztówka
  Pochód legionowy na rynku w Piotrkowie
  Wiadomości Polskie
  Polska, Piotrków, 1915
  MNKi/H/5755

- Pocztówka
  Karta pamiątkowa ku uczczeniu V^{ej} rocznicy
  wskrzeszenia Wojska Polskiego
  druk Z. Terakowski i S-ka
  Polska, Łódź, 6.08.1919
  karton
  MNKi/H/5773

ŁÓDŹ, D. 6 SIERPNIA 1919 ROKU.

KARTA PAMIĄTKOWA
KU UCZCZENIU V^{ej} ROCZNICY WSKRZESZENIA WOJSKA POLSKIEGO

PRZEMOWA
KOMENDANTA JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO
DO ŻOŁNIERZY POLSKICH
W DNIU 3 SIERPNIA R. 1914

„Odtąd niema ani Strzelców ani Drużyniaków. Wszyscy, co tu jesteście zebrani, jesteście żołnierzami polskimi. Znoszę wszelkie odznaczenia specjalnych grup. Jedynym waszym znakiem jest odtąd Orzeł Biały. Dopóki jednak nowy znaczek nie zostanie wam rozdany, rozkazuję, abyście zamienili ze sobą wasze dawne odznaki, jako symbol zupełnej zgody i braterstwa, jakie muszą wśród żołnierzy polskich panować. Niech Strzelcy przypną do czapek blachy Drużyniaków, a oddadzą im swoje orzełki. Wkrótce może pójdziemy na pola bitew, gdzie, mam nadzieję, zniknie najlżejszy cień różnicy między wami."

NAKŁADEM KOMITETU OBCHODOWEGO.
Druk Z. Terakowski i S-ka, Łódź.

Dział Historii Naturalnej

Fotografie z lat 1933–1946, dotyczące działalności kamieniołomów w Barczy i Wiśniówce koło Kielc, dar „spuścizna Mariana Zygmunta", 2022, MNKi/Ph/839–855, MNKi/Mat/P/180–181

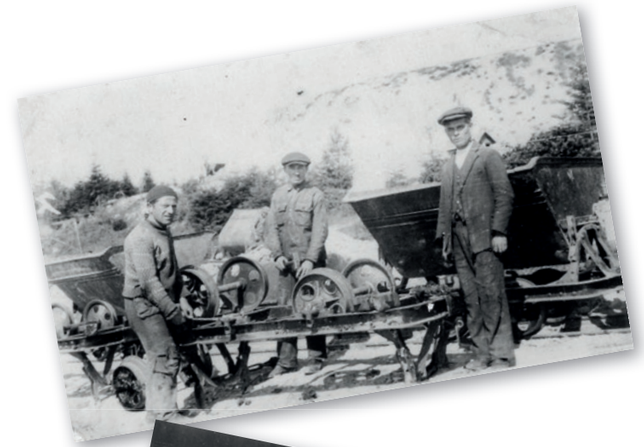

Dział Rycin

W 2021 roku do zbiorów Działu Rycin został podarowany rysunek *Egzotyczne drzewo* autorstwa Wiktora Zina, architekta, historyka architektury, konserwatora zabytków, znanego gospodarza audycji telewizyjnych, poświęconych popularyzacji polskiej architektury zabytkowej i polskiego krajobrazu. W ponad 40-letniej pracy Wiktor Zin stworzył 10 000 rysunków, które traktował jako pomoc naukową.

Podarowany rysunek, wykonany tuszem, to szkic, ukazujący drzewo o fantazyjnie opracowanych, wijących się gałęziach na tle schematycznie zaznaczonego krajobrazu.

Egzotyczne drzewo
Wiktor Zin (1925–2007)
1970–1979
tusz, papier
39,5 x 24,5 cm
sygn. p.d. *Wiktor Zin*
nap. l.d. *Egzotyczne drzewo*
MNKi/Mat/GR/510

W 2022 roku po zakończeniu wystawy *Dialog warsztatu z cyfrą* do zbiorów Działu Rycin został włączony zespół 75 prac.

Odbitki, wykonane w latach 2017–2021 przez dwudziestu ośmiu artystów z Polski i zagranicy (Belgia, Chorwacja, Czechy, Macedonia, Szwecja, Węgry, Włochy), przybliżają najnowsze tendencje w grafice współczesnej. Zespół cechuje duża różnorodność tematyczna, formalna, technologiczna. Elementem wspólnym prac jest format – 13 x 18 cm. Wśród szczególnie cennych nabytków są prace między innymi Jana Pamuły, Eugeniusza Delekty oraz Marty Bożyk.

Unprecedented Networks 49
Martin R. Baeyens (ur. 1943)
Belgia, 2020–2021
papier, CGD
15,5 x 10,5 cm
MNKi/GR/4225

Unprecedented Networks 39
Martin R. Baeyens (ur. 1943)
Belgia, 2020–2021
papier, CGD
15,5 x 10,5 cm
MNKi/GR/4226

Unprecedented Networks 52
Martin R. Baeyens (ur. 1943)
Belgia, 2020–2021
papier
CGD, 15,5 x 10,5 cm
MNKi/GR/4227

Transition XXXXXI
Barbara Czapor-Zaręba (ur. 1977)
Polska, 2020
papier, druk atramentowy
12,5 x 17,5 cm
MNKi/GR/4228

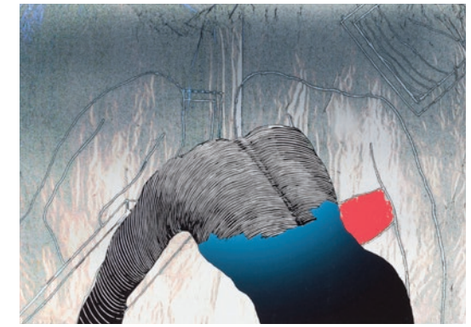

Go
Witold Kaliński (ur. 1949)
Polska, 2021
papier, druk cyfrowy
13 x 18 cm
MNKI/GR/4229

Custom Storage (a)
Alberto Balletti (ur. 1968)
Włochy, 2021
papier, akwaforta, druk natryskowy
17,5 x 13 cm
MNKi/GR/4230

Custom Storage (b)
Alberto Balletti (ur. 1968)
Włochy, 2021
papier, akwaforta, druk natryskowy
17,5 x 13 cm
MNKi/GR/4231

Custom Storage (c)
Alberto Balletti (ur. 1968)
Włochy, 2021
papier, akwaforta, druk natryskowy
17,5 x 13 cm
MNKi/GR/4232

Masia 2
Marta Bożyk (ur. 1973)
Polska, 2021
papier, drzeworyt
15 x 11 cm
MNKi/GR/4233

Masia 1
Marta Bożyk (ur. 1973)
Polska, 2021
papier, drzeworyt
15 x 11 cm
MNKi/GR/4234

Postać czasu 45
Łukasz Cywicki (ur. 1975)
Polska, 2019
papier, linoryt
10 x 10 cm
MNKi/GR/4235

Postać czasu 48
Łukasz Cywicki (ur. 1975)
Polska, 2019
papier, linoryt
10 x 10 cm
MNKi/GR/4236

Postać czasu 49
Łukasz Cywicki (ur. 1975)
Polska, 2019
papier, linoryt
10 x 10 cm
MNKi/GR/4237

Z cyklu Krajobraz metafizyczny III
Ewa Czerwińska-Romanowska
Polska, 2021
papier, grafika cyfrowa
12,2 x 18 cm
MNKi/GR/4238

Z cyklu Krajobraz metafizyczny II
Ewa Czerwińska-Romanowska
Polska, 2020
papier, grafika cyfrowa
12,2 x 18 cm
MNKi/GR/4239

Z cyklu Krajobraz metafizyczny II
Ewa Czerwińska-Romanowska
Polska, 2021
papier, grafika cyfrowa
12,2 x 18 cm
MNKi/GR/4240

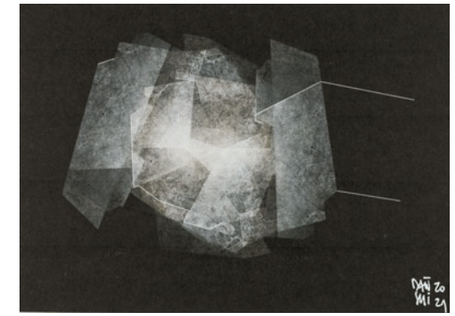

Z cyklu Zasiałem białe ziarno opowieść pierwsza
Mariusz Dański (ur. 1973)
Polska, 2021
papier, druk cyfrowy
13 x 18 cm
MNKi/GR/4241

Z cyklu Zasiałem białe ziarno opowieść druga
Mariusz Dański (ur. 1973)
Polska, 2021
papier, druk cyfrowy
13 x 18 cm
MNKi/GR/4242

Z cyklu Zasiałem białe ziarno opowieść trzecia
Mariusz Dański (ur. 1973)
Polska, 2021
papier, druk cyfrowy
13 x 18 cm
MNKi/GR/4243

Koncert V
Eugeniusz Delekta (ur. 1946)
Polska, 2020
papier, grafika komputerowa
13 x 18 cm
MNKi/GR/4244

Koncert VIII
Eugeniusz Delekta (ur. 1946)
Polska, 2021
papier, grafika komputerowa
13 x 18 cm
MNKi/GR/4245

Włoskie reminiscencje XI
Eugeniusz Delekta (ur. 1946)
Polska, 2020
papier, grafika komputerowa
13 x 18 cm
MNKi/GR/4246

Projekcja ciszy I
Paweł Delekta (ur. 1983)
Polska, 2021
papier, technika mieszana
18 x 13 cm
MNKi/GR/4247

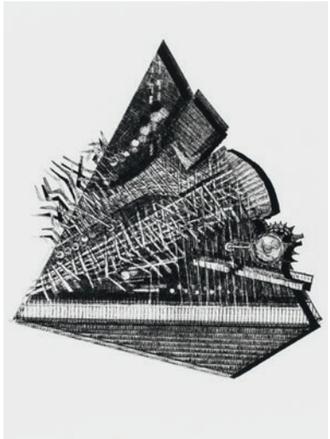

Projekcja ciszy II
Paweł Delekta (ur. 1983)
Polska, 2021
papier, technika mieszana
18 x 13 cm
MNKi/GR/4248

Projekcja ciszy III
Paweł Delekta (ur. 1983)
Polska, 2021
papier, technika mieszana
18 x 13 cm
MNKi/GR/4249

Illusion of Safety 68
Edvin Dragičević (ur. 1968)
Chorwacja, 2018
papier, akwaforta
10 x 10 cm
MNKi/GR/4250

Illusion of Safety 93
Edvin Dragičević (ur. 1968)
Chorwacja, 2018
papier, akwaforta
10 x 10 cm
MNKi/GR/4251

Illusion of Safety 98
Edvin Dragičević (ur. 1968)
Chorwacja, 2018
papier, akwaforta
10 x 10 cm
MNKi/GR/4252

Synergy IV
Agata Subocz-Dworzak (ur. 1970)
Polska, 2021
papier, druk cyfrowy
12 x 12 cm
MNKi/GR/4253

Synergy V
Agata Subocz-Dworzak (ur. 1970)
Polska, 2021
papier, druk cyfrowy
12 x 12 cm
MNKi/GR/4254

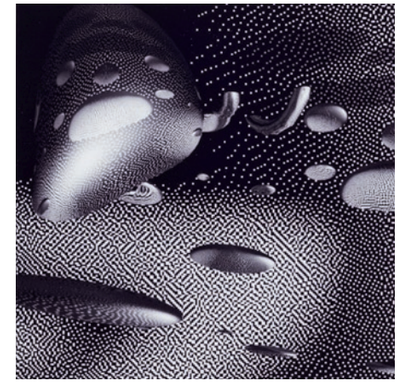

Synergy VI
Agata Subocz-Dworzak (ur. 1970)
Polska, 2021
papier, druk cyfrowy
12 x 12 cm
MNKi/GR/4255

Katedral I
Vlado Moreski-Rafik (ur. 1958)
Macedonia, 2021
papier, druk cyfrowy
13 x 18 cm
MNKi/GR/4256

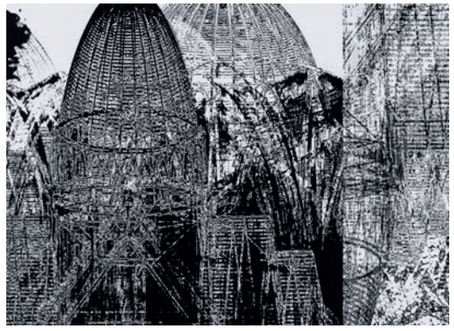

Katedral II
Vlado Moreski-Rafik (ur. 1958)
Macedonia, 2021
papier, druk cyfrowy
13 x 18 cm
MNKi/GR/4257

Katedral III
Vlado Moreski-Rafik (ur. 1958)
Macedonia, 2021
papier, druk cyfrowy
13 x 18 cm
MNKi/GR/4258

Ekslibris Piotr Hanysz
Magdalena Hanysz-Stefańska (ur. 1972)
Polska, 2020
papier, litografia
12 x 15,5 cm
MNKi/GR/4259

Ekslibris Kinga Stefańska
Magdalena Hanysz-Stefańska (ur. 1972)
Polska, 2020
papier, litografia
12 x 15,5 cm
MNKi/GR/4260

Ekslibris Piotr Stefański
Magdalena Hanysz-Stefańska (ur. 1972)
Polska, 2020
papier, litografia
15,5 x 12 cm
MNKi/GR/4261

Childs Play in Move 1
Tamás Havasi (ur. 1972)
Węgry, 2021
papier, technika mieszana
13 x 18 cm
MNKi/GR/4262

Childs Play in Move 2
Tamás Havasi (ur. 1972)
Węgry, 2021
papier, technika mieszana
13 x 18 cm
MNKi/GR/4263

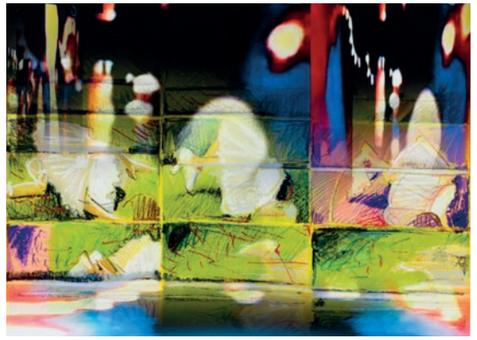

Childs Play in Move 1
Tamás Havasi (ur. 1972)
Węgry, 2021
papier, technika mieszana
13 x 18 cm
MNKi/GR/4264

Drömkarta. Dream Map
Maria Heed (ur. 1954)
Szwecja, 2019
papier, akwaforta
10 x 10 cm
MNKi/GR/4265

Flicka och eld. Girl and Fire
Maria Heed (ur. 1954)
Szwecja, 2021
papier, akwaforta
10 x 7,5 cm
MNKi/GR/4266

Hopp. Hope
Maria Heed (ur. 1954)
Szwecja, 2021
papier, akwaforta
9,8 x 8,8 cm
MNKi/GR/4267

Z cyklu RESTART – Enter I
Waldemar Jama (ur. 1942)
Polska, 2020
papier, technika mieszana
13 x 16 cm
MNKi/GR/4268

Z cyklu RESTART – Enter II
Waldemar Jama (ur. 1942)
Polska, 2020
papier, technika mieszana
13 x 16 cm
MNKi/GR/4269

Aquarius – Głębina 1
Waldemar Kozub (ur. 1956)
Polska, 2018
papier, cyfrografia
11,6 x 17 cm
MNKi/GR/4270

Aquarius – Głębina 4
Waldemar Kozub (ur. 1956)
Polska, 2019
papier, cyfrografia
11,6 x 17 cm
MNKi/GR/4271

Aquarius – Głębina 5
Waldemar Kozub (ur. 1956)
Polska, 2019
papier, cyfrografia
11,6 x 17 cm
MNKi/GR/4272

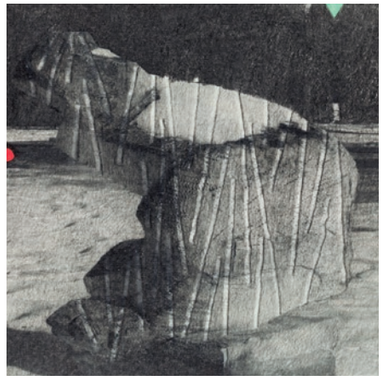

Synekdocha 18… idę na całość
Andrzej Markiewicz (ur. 1956)
Polska, 2020
papier, technika mieszana
10 x 10 cm
MNKi/GR/4273

Synekdocha 19… róbmy swoje
Andrzej Markiewicz (ur. 1956)
Polska, 2020
papier, technika mieszana
10 x 10 cm
MNKi/GR/4274

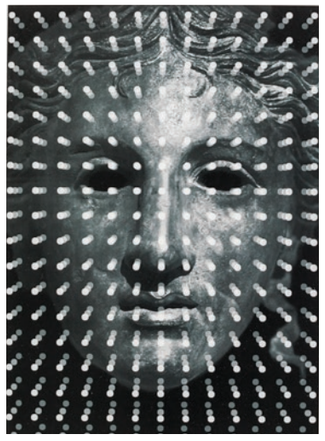

MOJRA 01
Grzegorz Dobiesław Mazurek (ur. 1955)
Polska, 2021
papier, druk cyfrowy
18 x 13 cm
MNKi/GR/4275

MOJRA 02
Grzegorz Dobiesław Mazurek (ur. 1955)
Polska, 2021
papier, druk cyfrowy
18 x 13 cm
MNKi/GR/4276

MOJRA 03
Grzegorz Dobiesław Mazurek (ur. 1955)
Polska, 2021
papier, druk cyfrowy
18 x 13 cm
MNKi/GR/4277

Przejście Słodowego
Zdzisław Olejniczak (ur. 1958)
Polska, 2021
papier, linoryt
18 x 13 cm
MNKi/GR/4278

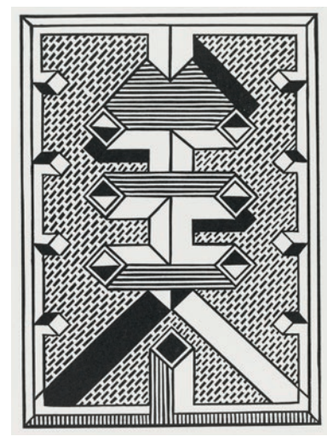

WWS TEsli
Zdzisław Olejniczak (ur. 1958)
Polska, 2021
papier, linoryt
18 x 13 cm
MNKi/GR/4279

Asymetria prostej bryły
Zdzisław Olejniczak (ur. 1958)
Polska, 2021
papier, linoryt
18 x 13 cm
MNKi/GR/4280

Block Print 2d
Jan Pamuła (ur. 1944)
Polska, 2017
papier, druk cyfrowy
13 x 18 cm
MNKi/GR/4281

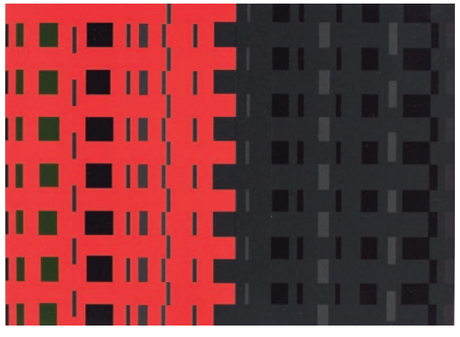

Block Print 4
Jan Pamuła (ur. 1944)
Polska, 2017
papier, druk cyfrowy
13 x 18 cm
MNKi/GR/4282

Block Print 8
Jan Pamuła (ur. 1944)
Polska, 2017
papier, druk cyfrowy
13 x 18 cm
MNKi/GR/4283

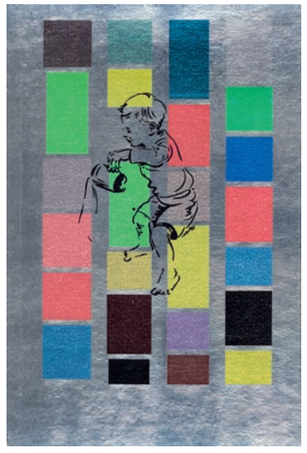

Ulotne chwile I
Artur Ptak (ur. 1980)
Polska, 2021
papier, technika mieszana
18 x 13 cm
MNKi/GR/4284

Ulotne chwile II
Artur Ptak (ur. 1980)
Polska, 2021
papier, technika mieszana
18 x 13 cm
MNKi/GR/4285

- Ulotne chwile III
  Artur Ptak (ur. 1980)
  Polska, 2021
  papier, technika mieszana
  18 x 13 cm
  MNKi/GR/4286

- Move in Move I
  Marek Sibinský (ur. 1974)
  Czechy, 2021
  papier, druk cyfrowy
  13 x 18 cm
  MNKi/GR/4287

- Move in Move II
  Marek Sibinský (ur. 1974)
  Czechy, 2021
  papier, druk cyfrowy
  13 x 18 cm
  MNKi/GR/4288

- Move in Move III
  Marek Sibinský (ur. 1974)
  Czechy, 2021
  papier, druk cyfrowy
  13 x 18 cm
  MNKi/GR/4289

- In the Process 1
  Alicja Snoch-Pawłowska (ur. 1969)
  Polska, 2021
  papier, serigrafia
  12 x 10 cm
  MNKi/GR/4290

- HQR 36.2
  Rafał Urbański (ur. 1970)
  Polska, 2019
  papier, druk cyfrowy
  18 x 13 cm
  MNKi/GR/4291

HQR 39.2
Rafał Urbański (ur. 1970)
Polska, 2019
papier, druk cyfrowy
18 x 13 cm
MNKi/GR/4292

HQR 40.2
Rafał Urbański (ur. 1970)
Polska, 2020
papier, druk cyfrowy
18 x 13 cm
MNKi/GR/4293

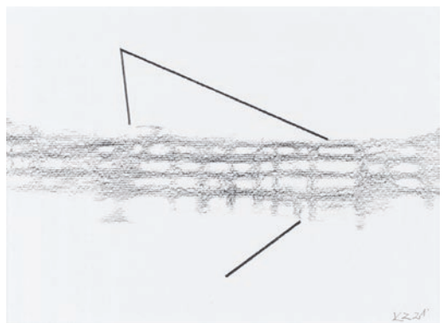

Towards 4th Dimensions I
Katarzyna Ziołowicz
Polska, 2021
papier, druk, ołówek
13 x 18 cm
MNKi/GR/4294

Towards 4th Dimensions I
Katarzyna Ziołowicz
Polska, 2021
papier, druk, ołówek
13 x 18 cm
MNKi/GR/4295

Towards 4th Dimensions II
Katarzyna Ziołowicz
Polska, 2021
papier, druk, ołówek
13 x 18 cm
MNKi/GR/4296

Rysy 03
Teresa Anna Ślusarek (ur. 1957)
Polska, 2021
papier, technika własna
13 x 18 cm
MNKi/GR/4297

Z cyklu Rysy
Teresa Anna Ślusarek (ur. 1957)
Polska, 2021
papier, technika własna
13 x 18 cm
MNKi/GR/4298

Kod And 3
Teresa Anna Ślusarek (ur. 1957)
Polska, 2021
papier, technika własna
13 x 18 cm
MNKi/GR/4299

Dział Rzemiosła Artystycznego

W 2021 roku do zbiorów Działu Rzemiosła Artystycznego zakupiono dwa zabytki ćmielowskie. Są to porcelanowy mlecznik oraz porcelanowa figurka Krakowianki. Szczególnie cenny dla zbiorów Muzeum Narodowego w Kielcach jest sygnowany, reliefowo formowany mlecznik z kobaltowo-złotą dekoracją. Zabytek pochodzi z pierwszego okresu produkcji porcelany w Ćmielowie (1839–1863) i stanowi komplet z filiżanką i spodkiem (MNKi/R/1235 – MNKi/R/1236), figurka natomiast reprezentuje okres Kazimierza Cybulskiego (1863–1887).

Mlecznik z dekoracją reliefową
Polska, Fabryka Porcelany w Ćmielowie
1839–1863
sygnatura: wycisk CMIELOW
wys. 11,5 cm
porcelana, malowanie ręczne, złocenie
MNKi/R/3473

Figurka Krakowianka
Polska, Fabryka Porcelany
w Ćmielowie 1870–1887
niesygnowana, na spodzie
dna ryta cyfra 37
oraz czarny, ręcznie pisany
numer 34
wys. 11 cm
porcelana, malowanie ręczne
MNKi/R/3474

Dział Sztuki Ludowej

W 2021 roku Dział Sztuki Ludowej otrzymał w darze zespół prac rzeźbiarskich od pani Beaty Derejskiej. Rzeźby gromadzone były od 1968 roku przez jej ojca Jerzego Jelińskiego.

Pan Jerzy z wykształcenia był budowlańcem – pracował w biurze projektów, a także uczył w technikum budowlanym. Pasjonowały go sporty motorowe, krótkofalarstwo, militaria i sztuka ludowa. Do swojej ostatniej pasji podchodził z wielkim zaangażowaniem – korespondował z artystami, gromadził informacje na temat ich życia i twórczości. Każdą z zakupionych prac skrupulatnie zapisywał w rejestrze, a na rzeźbie umieszczał numer ewidencyjny. Śmiało można powiedzieć, że postępował zgodnie ze wszelkimi standardami obowiązującymi w muzeach.

Płaskorzeźba Kołodziej
Marian Ulc (ur. 1947)
Szałas, 1971
wys. 14,5, szer. 8,5, gł. 4,5 cm
MNKi/E/5646

Ofiarowana kolekcja liczy 69 prac rzeźbiarskich, które wykonane zostały przez dwudziestu artystów żyjących i tworzących w regionie świętokrzyskim na przestrzeni XX wieku. Tym samym doskonale wpisuje się ona w zbiory Muzeum, gdyż Dział Sztuki Ludowej gromadzi obiekty, które powstały na terenie naszego województwa. Rzeźby znakomicie uzupełniają twórczość artystów, których nazwiska od dawna znajdują się w muzealnych rejestrach, jak np. Adam Zegadło, Henryk Zegadło, Marian Brudek, Józef Zganiacz, Marian Porada, Bronisław Dziopa, Stanisław Denkiewicz, Jerzy Trafisz, Józef Piłat (Junior). Tematyka prac jest bardzo różnorodna. Są to wizerunki Chrystusa Frasobliwego, przedstawienia świętych patronów, wyobrażenia diabłów, czarownic, przedstawicieli tradycyjnych zawodów, np. kowala, kołodzieja, młynarza, drwala, oraz scenki rodzajowe ukazujące codzienne zajęcia.

Dział Sztuki Współczesnej

- Warkocze
  Jerzy Piotrowicz (1943–1999)
  1987
  sygn. l.d. *J Piotrowicz 87*, na odwrocie opis autorski:
  WARKOCZE / Jerzy Piotrowicz / 1987
  olej, płótno
  80,5 x 100 cm
  dar od Towarzystwa Jerzego Piotrowicza z siedzibą
  w Poznaniu, 2020
  MNKi/W/1359

To drugi obraz, reprezentujący monochromatyczną figurację, malarza w kieleckiej kolekcji – poprzedni to *Pamięci Marca Chagalla* (MNKi/W/419) zakupiony na targach Interart 87 w Poznaniu. Artysta studiował w Państwowej Wyższej Szkole Sztuk Plastycznych w Poznaniu, uprawiał malarstwo, grafikę i rysunek. Po podróży do Hiszpanii w 1986 roku zainspirował się kulturą iberyjską, czego efektem była seria obrazów zatytułowana *Infantki*. Jego spuścizna trafiła do zbiorów Muzeum Narodowego w Poznaniu.

- Fragment katedry wawelskiej z kaplicą Zygmuntowską
  Karol Chudecki (1909–1980)
  lata 60. XX w. (?)
  sygn. *K. Chudecki*
  olej, tektura
  46 x 38 cm
  zakup od osoby prywatnej, 2021
  MNKi/W/1360

Karol Chudecki był absolwentem Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie (1933). W 1969 roku do Muzeum Świętokrzyskiego trafiły trzy prace artysty – jeden olej i dwie akwarele z motywami regionu kieleckiego na wysokim poziomie artystycznym – *Zabytkowa huta w Samsonowie*, *Pińczów nad rzeką Nidą* i *Motyw z Szydłowca*. Jego prace pokazano na wystawie w Radomiu w 1969 roku, przygotowanej, wraz z małym katalogiem, przez kieleckie Biuro Wystaw Artystycznych i Towarzystwo Przyjaciół Sztuk Pięknych.

Praca jest bardzo wartościowym poszerzeniem niewielkiej kolekcji artysty w Muzeum tak pod względem ilościowym, jak i ikonograficznym.

Gershon Iskowitz (1921–1988)
Bez tytułu
1978
sygn. p.d.r. *ISKOWITZ '78*
akwarela, papier
33 x 56 cm
lniano-tekturowe passe-partout: 51,7 x 73 cm
dar Chestera Sadowskiego (Anglia), 2021
MNKi/W/1361

Artysta był kielczaninem, studiował w Instytucie Sztuk Plastycznych w Warszawie, został więźniem obozów koncentracyjnych w Auschwitz i Buchenwaldzie, po wojnie kontynuował studia w Wiedniu w pracowni Oskara Kokoschki, wyemigrował do Kanady, osiadając w Toronto i stając się cenionym i wielokrotnie nagradzanym malarzem kanadyjskim. Wystawiał w wielu miejscach na świecie. Powstały dwie jego biografie: *Gershon Iskowitz. Painter of Light* Adele Freedman z 1982 roku i *Gershon Iskowitz. Life and Works* Ihora Holubizky'ego z 2017. Praca, reprezentująca abstrakcję ciepłą, jest bardzo cennym poszerzeniem muzealnej kolekcji prac artystów emigracyjnych urodzonych w Kielcach (zob. np. Jan Winczakiewicz-Vinci).

Pałacyk Henryka Sienkiewicza w Oblęgorku

Oddział Muzeum Narodowego w Kielcach wszedł w posiadanie w 2021 roku niezwykle cennej ilustracji, która przedstawia zdjęcie Henryka Sienkiewicza umieszczone w jasnej ramie. Pisarz jest zwrócony lewym profilem, poniżej znajduje się motyw roślinny – gałązka, a po prawej stronie fragment gabinetu – krzesło, książki, gazeta i lampa. Rysunek wykonano w formie odwróconej litery L. Dzieło było znane wcześniej tylko z reprodukcji. Oryginalna praca Piotra Stachiewicza jest więc bardzo wartościowa. Duże znaczenie ma osoba autora – ulubionego ilustratora Sienkiewicza. Zobrazował on m.in. małą Trylogię, Trylogię, *Bez dogmatu*, *Rodzinę Połanieckich*, nowele *Na Olimpie* oraz *Jamioł*, francuską wersję *Sabałowej bajki*, a także niemieckie wydanie Trylogii. Malarz został wybrany przez wydawnictwo Gebethner i Wolff do grona ilustratorów *Albumu jubileuszowego* przygotowanego z okazji 25-lecia pracy twórczej pisarza. W Oblęgorku znajduje się kolekcja sześciu portretów bohaterów Trylogii namalowanych przez Stachiewicza, a także kolekcja 22 obrazów olejnych tego artysty, przedstawiających sceny z *Quo vadis*. Zakup ilustracji w 2021 roku był więc znakomitym dopełnieniem kolekcji dzieł związanych z tym malarzem.

Muzeum Archeologiczne w Wiślicy

W trakcie prowadzonych badań archeologicznych w ramach zadania inwestycyjnego *Modernizacja Muzeum Archeologicznego w Wiślicy jako Oddziału Muzeum Narodowego w Kielcach wraz z otoczeniem w celu zabezpieczenia i ochrony unikatowych obiektów dziedzictwa narodowego* odkryto około 260 zabytków.

W ramach scalenia kolekcji wiślickiej pozyskano od Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków skarb wczesnośredniowiecznych zausznic oraz około 50 zabytków przechowywanych dotychczas w Wydziale Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego, pochodzących z badań wykopaliskowych z lat 60. z cmentarzyska w Gorysławicach w gminie Wiślica.

WYDAWNICTWA

Museotherapy. How Does It Work? Museum as a Place of Therapy

redakcja naukowa **prof. dr hab. Robert Kotowski, prof. dr hab. Elżbieta Barbara Zybert**
rok wydania **2020**

Obecnie muzea oprócz gromadzenia i ochrony dzieł sztuki oraz udostępniania zwiedzającym eksponatów odgrywają istotną rolę w poprawie naszego zdrowia. Zdaniem naukowców ciesząca się coraz większą popularnością muzeoterapia jest skutecznym narzędziem wspomagającym leczenie wielu schorzeń, zarówno psychicznych, jak i somatycznych. Swoimi odkryciami, doświadczeniami i wiedzą związaną z tą dziedziną wiedzy podzielili się współautorzy monografii, w tym badacze i artyści: Małgorzata Bundzewicz – malarka, scenografka, arteterapeutka, kuratorka wystaw; Dorota Folga-Januszewska – historyk sztuki, muzealnik, krytyk; Izabela Karlińska – historyk sztuki; Łukasz Kędziora – historyk, absolwent studiów doktoranckich z historii sztuki na Wydziale Historycznym Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu; Robert Kotowski – historyk, muzealnik; Stephen Legari – specjalista w zakresie programów arteterapii w Muzeum Sztuk Pięknych w Montrealu, arteterapeuta oraz licencjonowany terapeuta małżeński i rodzinny; Małgorzata Minchberg – artystka wizualna, specjalistka od edukacji twórczej; Joanna Waniek – absolwentka Śląskiego Uniwersytetu Medycznego; Elżbieta Barbara Zybert – bibliolog i bibliotekarz.

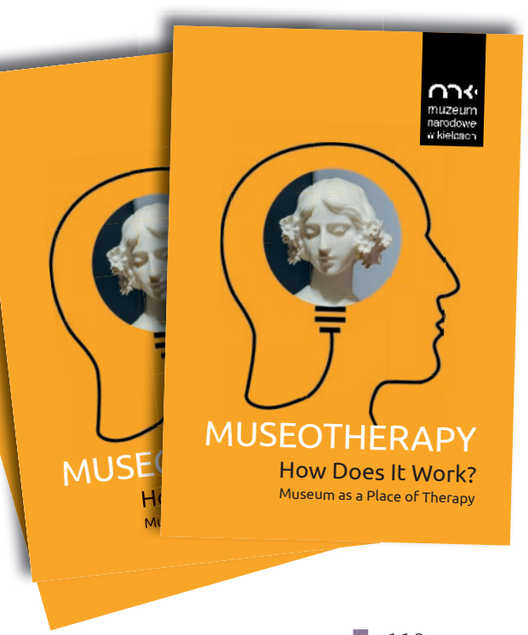

Biel, Czerwień, Braterstwo, wyd. II poprawione

tekst **dr Paweł Grzesik**
ilustracje **Ola Makowska**
rok wydania **2020**

Książka powstała z okazji obchodów 100. rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości i przedstawia historię kształtowania się symbolu naszego państwa, jakimi są barwy biało-czerwone. Przeplatając się z innymi kolorami, przez wieki charakteryzowały Polaków. Stały się symbolem wolności i solidarności. Ta publikacja to ilustrowana historia, która przybliża barwne dzieje ojczyste. Wydawnictwo zostało przygotowane z myślą o młodszych czytelnikach.

Wydanie II poprawione (na podstawie wydania dofinansowanego ze środków Programu Wieloletniego NIEPODLEGŁA na lata 2017–2021 w ramach Programu Dotacyjnego „Niepodległa") zostało sfinansowane ze środków Fundacji ORLEN i ukazało się w ramach programu „Polska Książka na Wschodzie" realizowanego przez Fundację „Pomoc Polakom na Wschodzie".

„Rocznik Muzeum Narodowego w Kielcach", t. 34, 35, 36

wydawnictwo naukowe
redakcja naukowa **prof. dr hab. Robert Kotowski**
rok wydania **2019, 2020, 2021**

Cykliczne wydawnictwo naukowe Muzeum Narodowego w Kielcach, przedstawiające najnowsze wyniki prowadzonych projektów i badań naukowych, które zaprezentowane są w wyodrębnionych blokach tematycznych z zakresu historii, historii sztuki, kultury, konserwacji, komunikacji społecznej, ale także innych dyscyplin naukowych.

Gabinet Numizmatyczny – małe obiekty, wielka historia

tekst **dr Paweł Grzesik**
ilustracje **dr Artur Ptak**
rok wydania **2020**

Edukacyjne wydawnictwo prezentuje historię pieniądza na terenie historycznej północnej Małopolski i opiera się na wystawie stałej Gabinet Numizmatyczny. Publikacja dedykowana jest dla szerokiego grona odbiorców, a przede wszystkim dla dzieci i młodzieży ze szkół podstawowych. Czytelnicy mogą poznać rolę i ewolucję pieniądza na tle dziejów ojczystych, a interaktywna forma książki stanowi również okazję do nauki poprzez zabawę.

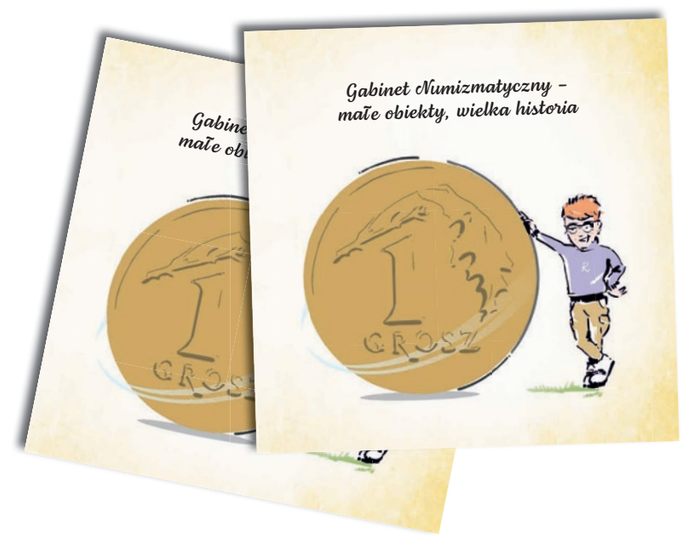

4. Międzynarodowa Wystawa Mała Forma Graficzna 13 x 18 „Dialog warsztatu z cyfrą”

katalog wystawy
redakcja naukowa **prof. dr hab. Robert Kotowski**
rok wydania **2021**

Publikacja towarzysząca *4. Międzynarodowej Wystawie Mała Forma Graficzna 13 x 18 „Dialog warsztatu z cyfrą”* prezentowanej w Muzeum Dialogu Kultur, oddziale Muzeum Narodowego w Kielcach, w dniach 21 października 2021 – 23 stycznia 2022.

Projekt *Mała Forma Graficzna 13 x 18* konfrontuje artystów, tworzących miniaturowe prace graficzne zarówno w tradycyjnych technikach warsztatowych, jak i w nowoczesnych cyfrowych. Wystawa była pretekstem do dialogu na temat przyszłości sztuki graficznej. Na ekspozycji zaprezentowano 83 prace autorstwa 29 artystów, pochodzących zarówno z Polski, jak i z całej Europy. Katalog zawiera po dwie prace każdego z grafików, opatrzony jest wstępem prof. dr. hab. Roberta Kotowskiego, dyrektora Muzeum Narodowego w Kielcach, oraz tekstami krytycznymi Waldemara Kozuba, kuratora wystawy, i Małgorzaty Osobińskiej, kierownika Działu Rycin MNKi.

Raport Muzeum Narodowego w Kielcach 2017/2018/2019

rok wydania **2021**

Sprawozdanie z działalności Muzeum za lata 2017/2018/2019. Publikacja jest cyklicznym wydawnictwem zawierającym informacje i dokumentację fotograficzną wydarzeń muzealnych, wystaw, nabytków, działalności edukacyjnej, konserwatorskiej, wydawniczej, promocyjnej i inwestycyjnej działów merytorycznych i oddziałów Muzeum Narodowego w Kielcach: Dawnego Pałacu Biskupów Krakowskich, Pałacyku Henryka Sienkiewicza w Oblęgorku, Muzeum Stefana Żeromskiego, Muzeum Dialogu Kultur oraz Muzeum Archeologicznego w Wiślicy.

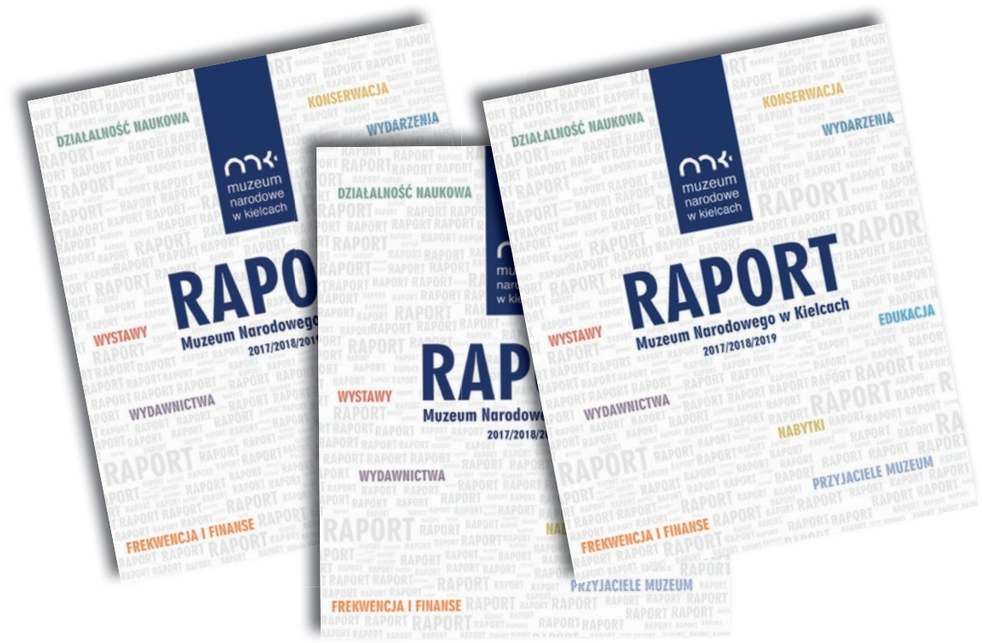

Pro lege et pro grege. Dekoracja stropu belkowego Izby Stołowej Górnej w Dawnym Pałacu Biskupów Krakowskich

autorki Joanna Kaczmarczyk, Małgorzata Misztal
rok wydania 2021

Tematem opracowania są malowidła zdobiące strop belkowy Izby Stołowej Górnej Dawnego Pałacu Biskupów Krakowskich w Kielcach. Odgrywają one kluczową rolę w programie ikonograficznym założonym dla całej rezydencji. 21 modrzewiowych belek o rozpiętości 14 metrów, a także deski wypełniające przestrzeń między nimi, pokryte są polichromowaną dekoracją roślinną i geometryczną, która odznacza się złożonym, wielowymiarowym, ale tworzącym ideową całość przekazem. Wyróżnić tu można motywy vanitatywne, odnoszące się do przemijania, kruchości ludzkiej egzystencji oraz marności dóbr doczesnych, honorów i splendorów, przedstawienia o wymowie moralizatorskiej, sceny obrazujące współczesną wiedzę na temat świata reprezentowane przez personifikacje czterech kontynentów, wreszcie wizerunki alegorii pór roku i miesięcy, ilustrujące cykliczność rytmów natury i ich powiązanie z rytmem ludzkiego życia. Ważnym elementem publikacji są informacje o stanie zachowania stropu, dotychczasowych pracach konserwatorskich i odkrytych przemalowaniach.

Publikacja została sfinansowana w ramach projektu *Pałac w muzeum, Muzeum w Pałacu. Ochrona, zachowanie i udostępnienie na cele publiczne zabytków ruchomych i nieruchomych o znaczeniu ogólnopolskim.*

Po 1945. Przegląd grafiki artystycznej ze zbiorów Muzeum Narodowego w Kielcach

katalog wystawy
autor Małgorzata Osobińska
rok wydania 2021

Publikacja towarzysząca wystawie *Po 1945. Przegląd grafiki artystycznej ze zbiorów Muzeum Narodowego w Kielcach* prezentowanej w dniach 16 grudnia 2021 – 13 marca 2022 w Dawnym Pałacu Biskupów Krakowskich w Kielcach.

Dwujęzyczne opracowanie (polsko-angielskie) zawiera noty biograficzne 68 artystów, noty katalogowe i ilustracje prac graficznych z okresu 1945–1988, m.in. Jerzego Panka, Józefa Gielniaka, Lucjana Mianowskiego, Mieczysława Wejmana, Konrada Srzednickiego, Jacka Gaja, Andrzeja Pietscha, Zbigniewa Lutomskiego, Janusza Przybylskiego, Stanisława Dawskiego i Stanisława Fijałkowskiego.

Galeria Malarstwa Polskiego i Europejskiej Sztuki Zdobniczej,
wyd. II zmienione

redakcja naukowa **prof. dr hab. Robert Kotowski**
rok wydania **2021**

Galeria Malarstwa Polskiego została otwarta w 1968 roku. Przez ponad pięćdziesiąt lat gromadziła najpiękniejsze zabytki malarstwa polskiego i rzemiosła artystycznego. Dziś pod nazwą Galeria Malarstwa Polskiego i Europejskiej Sztuki Zdobniczej zaprasza do zwiedzania i podziwiania dzieł, takich artystów jak: Maurycy Gottlieb, Franciszek Kostrzewski, Józef Szermentowski, Władysław Malecki, Józef Chełmoński, Józef Brandt, Juliusz Kossak, Jacek Malczewski, Józef Pankiewicz, Olga Boznańska, Stanisław Wyspiański, Leon Wyczółkowski, Zofia Stryjeńska, Witkacy, Józef Czapski, Tadeusz Kantor czy Jerzy Nowosielski. Obok obrazów i rzeźb znajdują się obiekty rzemiosła artystycznego: ceramika, szkło, meble i zegary oraz wyroby z metali. Publikacja na 344 stronach przedstawia najważniejsze obiekty udostępnione dla zwiedzających w świeżo wyremontowanych wnętrzach zmodernizowanej Galerii.

Rafał Olbiński. Katalog wystawy

redakcja naukowa **prof. dr hab. Robert Kotowski**
rok wydania **2021**

Publikacja towarzysząca wystawie monograficznej Rafała Olbińskiego, prezentującej przekrój całej twórczości artysty, zorganizowanej w dniach 1 lipca – 31 października 2021 w Dawnym Pałacu Biskupów Krakowskich w Kielcach.

W katalogu znalazło się ponad trzysta reprodukcji obrazów, plakatów, rysunków oraz fotografie trzech rzeźb, a wszystkie przedstawiają intrygujące, kolorowe i tajemnicze postacie, metafory i ukryte symbole.

Muzeum Archeologiczne w Wiślicy

autor **Gabriela Kiełtyka-Sołtysiak**
rok wydania **2022**

Pierwsze muzeum o profilu archeologiczno-historycznym otwarto w Wiślicy 20 maja 1966 roku. Nadrzędnym celem, jaki przed nim postawiono, było gromadzenie, udostępnianie i popularyzowanie zabytków pozyskanych z prowadzonych tu wykopalisk, a także otoczenie odpowiednią opieką odsłoniętych reliktów architektonicznych. Przełomowy był rok 2017, kiedy placówka została włączona w struktury Muzeum Narodowego w Kielcach. Opracowano wówczas plan rozwoju i rozbudowy muzeum oraz stworzenia szlaku turystycznego łączącego najcenniejsze wiślickie zabytki. W 2018 roku wyróżniono Wiślicę prestiżowym tytułem Pomnika Historii. Otrzymał go zespół kolegiaty pod wezwaniem Narodzenia Najświętszej Marii Panny wraz z reliktami kościoła św. Mikołaja [?] oraz Grodzisko. Na potencjał miejscowości wpływają przede wszystkim obiekty zabytkowe o randze ogólnopolskiej, a nawet, jak w przypadku płyty orantów – o światowym znaczeniu, składające się na zespół staromiejski w Wiślicy, który prezentuje rzadki przykład złożonego zespołu osadniczego.

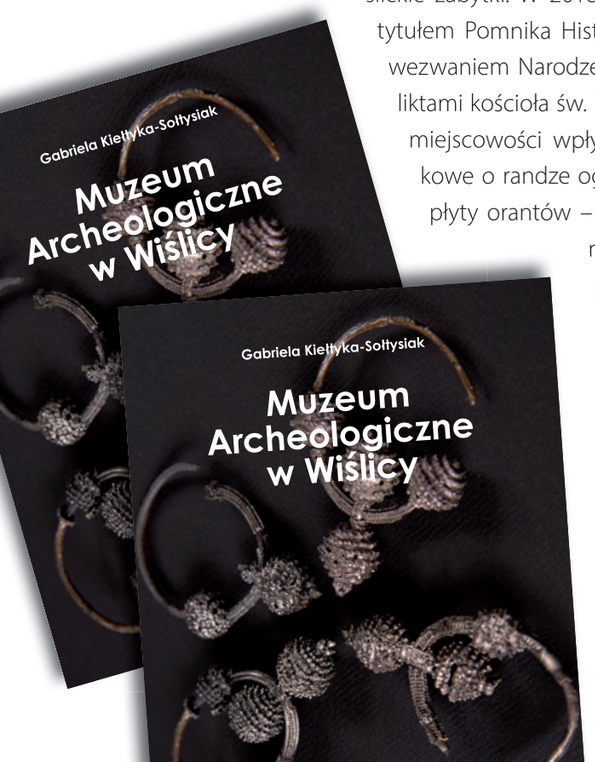

Publikacja została sfinansowana w ramach projektu *Modernizacja Muzeum Archeologicznego w Wiślicy jako Oddziału Muzeum Narodowego w Kielcach wraz z otoczeniem w celu zabezpieczenia i ochrony unikatowych obiektów dziedzictwa narodowego.*

Kobieta w czasach Wazów

autor **dr Magdalena Śniegulska-Gomuła**
rok wydania **2022**

Publikacja towarzysząca wystawie *Kobieta w czasach Wazów* prezentowanej w dniach 26 kwietnia – 2 października 2022 w Dawnym Pałacu Biskupów Krakowskich. Założenia ekspozycji koncentrowały się wokół wyjątkowych postaci kobiecych i roli, jaką odgrywały od schyłku XVI wieku do drugiej połowy XVII stulecia. Książka, będąca rodzajem przewodnika po wystawie i jej dopowiedzeniem, zawiera informacje o prezentowanych osobach oraz obszerny komentarz dotyczący kultury staropolskiej. W publikacji zostały zamieszczone liczne ilustracje oraz wykaz zaprezentowanych na wystawie obiektów. Wśród nich znalazły się obrazy, grafiki, zabytki rzemiosła artystycznego, numizmaty, starodruki oraz rękopisy.

Publikacje wydane poza Muzeum

2020

- Grzesik P., *Świętokrzyskim szlakiem Gustawa Herlinga-Grudzińskiego*, „Świętokrzyskie. Środowisko. Dziedzictwo Kulturowe. Edukacja Regionalna" 2020, nr 24, s. 23–30.
- Kotowski R., *Museum as a Platform for Personal Development*, w: *Museums and identities. Planning an Extended Museum*, red. D. Folga-Januszewska, M. Lehmannova, J. Gaburová, E. Kellner, P. Jaskanis, Warszawa 2020, s. 107–113.
- Kotowski R., *Rola tygodnika „Bluszcz" w kształtowaniu społecznych i politycznych postaw kobiet w latach 1921–1939*, „Rocznik Historii Prasy Polskiej" 2020, t. 23, nr 3, s. 41–56.
- Król P., Gągol J., *Ołowiany skarb w Kielcach*, „Studia Muzealno-Historyczne" 2020, t. 12, s. 27–55.
- Król P., Gągol J., Urban J., *Złoża i kopalnie eksploatowane przez Marmury Kieleckie*, w: *Z dziejów Marmurów Kieleckich (1876–2016)*, red. J. Główka, J. Szczepański, Kielce 2020, s. 137–237.
- Król P., Kozak B., Fijałkowska-Mader A., *Historia eksploatacji piaskowców dolnodewońskich na górze Barczy*, „Studia Muzealno-Historyczne" 2020, t. 12, s. 119–161.
- Myślińska A., *Chwała młodym bohaterom. Tryptyki „Obrona Lwowa" i „Obrona Płocka" (1936) Stanisława Kaczora Batowskiego ze szkoły w Skarżysku-Kamiennej*, „Studia Muzealno-Historyczne" 2020, t. 12, s. 163–182.
- Myślińska A., *Plakaty propagandowe z okresu wojny polsko-bolszewickiej 1920 r.*, „Świętokrzyskie. Środowisko. Dziedzictwo Kulturowe. Edukacja Regionalna" 2020, nr 26, s. 22–29.
- Myślińska A., *Portrety Schützów i Wilhelmów z Białej Wielkiej w zbiorach Muzeum Narodowego w Kielcach*, w: *Kolekcje: kształtowanie, historia, dziedzictwo utracone / Collections: development, history, lost heritage*, red. M. Mielnik, Gdańsk 2020, s. 307–324.
- Myślińska A., *W stulecie obrony Lwowa 1918–1919. Czy polskie dziedzictwo walk o Lwów uległo historyzacji?*, w: *Trudne dziedzictwo: materiały z II Konferencji Muzealnej Stowarzyszenia Muzealników Polskich, 11–13 marca 2020 r. w Białymstoku*, red. M. Gajewski, B. Kosel, M. Muskała, Białystok 2021.

2021

- Grzesik P., *Rzymskim szlakiem polskich pisarzy*, „Świętokrzyskie. Środowisko. Dziedzictwo Kulturowe. Edukacja Regionalna" 2021, nr 27, s. 14–31.
- Kotowski R., *Wacław Olszewicz i Zofia Rogalina*, w: *Słownik inteligencji polskiej w ZSRR*, t. 2, Warszawa 2021.
- Król P., Gągol J., *Zagadki szybu Barbara*, „Studia Muzealno-Historyczne" 2021, t. 13, s. 23–49.
- Król P., Kozak B., *Historia Spółdzielni Pracy „Kwarcyt" w Kielcach (1953–1957)*, „Studia Muzealno-Historyczne" 2021, t. 13, s. 61–107.
- Król P., Urban J., *Jerzy Gągol (1947–2021)*, „Przegląd Geologiczny" 2021, t. 69, nr 8, s. 521–526.
- Wojtczak Ł., *O przyjaźniach Henryka Sienkiewicza w świecie malarskim*, „Witkacy!" 2021, nr 2, s. 28–33.
- Wojtczak Ł., *Sienkiewicz i Siemiradzki. Przyjaźń pod znakiem antyku*, „Spotkania z Zabytkami" 2021, nr 7–8, s. 67–70.

2022

- Grzesik P., *Kieleckie Wzgórze Zamkowe w historii i tradycji Legionów Polskich*, „Ziemia 2022" 2022, t. 68, s. 307–320.
- Kiełtyka-Sołtysiak G., *Muzeum Archeologiczne w Wiślicy*, „Spotkania z Zabytkami" 2022, nr 9–10, s. 68–70.
- Król P., *Czarnowskie kamieniołomy*, „Studia Muzealno-Historyczne" 2022, t. 14, s. 43–89.
- Król P., Fijałkowska-Mader A. et al., *Historia eksploatacji surowców skalnych w dolinie Świśliny (Góry Świętokrzyskie)*, „Przegląd Geologiczny" 2022, t. 70, nr 2, s. 100–114.
- Król P., Kasza A., *Wydobycie i poszukiwania rud uranu w Górach Świętokrzyskich. Przyczynek do oceny stanu zagrożenia*, „Bezpieczeństwo Jądrowe i Ochrona Radiologiczna, Biuletyn Informacyjny Polskiej Agencji Atomistyki" 2022, nr 2 (124), s. 17–22.
- Król P., *Marmurowe dziedzictwo*, „Turysta" 2022, nr 4, s. 8–12.
- Polit B., *Jewellery of the barbarian societies from the Crimea in the Sarmatian period*, Rzeszów 2022.
- Wojtczak Ł., *Kodeks rycerski w „Krzyżakach" Henryka Sienkiewicza*, „Spotkania z Zabytkami" 2022, nr 5–6, s. 65–68.

DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWA

Konferencje

III Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Muzeoterapia" – Emocje
18–19 października 2021
Dawny Pałac Biskupów Krakowskich

Tematem trzeciej edycji konferencji były emocje. Doświadczenie pandemii i towarzyszące zmiany, które zachodziły w najbliższym otoczeniu, skierowały uwagę ku temu, co działo się w tym czasie z człowiekiem, z jego przeżyciami i emocjami. Wprowadzone w 2021 roku, w ramach działań towarzyszących konferencji, zajęcia z cyklu „Uważność w Muzeum" (*Emocjonalne obrazy*, *Uważne dziecko*, *Godzina uważności*) pokazały, jak miniony czas wpłynął na odczuwanie emocji, sposób, w jaki sobie z nimi radzimy i to, jak postrzegamy siebie w ich kontekście. Konferencja pozwoliła skonfrontować nasze doświadczenia z praktykami prelegentów i gości.

Wystąpienia w 2021 roku miały za zadanie pokazać terapeutyczną wartość, jaką może mieć obcowanie z dziełem sztuki, oraz to, że każde emocje są potrzebne i ważne, a muzeum może stać się przestrzenią nie tylko umożliwiającą kontakt z ekspozycjami i obiektami, ale, przede wszystkim, miejscem wyciszenia i medytacji. Towarzyszące konferencji warsztaty odwoływały się do metody uważności i bycia „tu i teraz" (to bezpośrednie nawiązanie do zajęć prowadzonych dla wszystkich grup wiekowych w Muzeum) oraz medytacji w przestrzeni ekspozycyjnej.

W konferencji wzięli udział: dr hab. Dorota Folga-Januszewska, prof. dr hab. n. med. Bogdan de Barbaro, prof. dr hab. Stanisław Kowalik, dr Piotr Cywiński, dr Jacek Bojakowski, dr Justyna Mróz, dr Hanna Mijas, Renata Pękowska, Piotr Tarnowski i Bogdan Białek.

IV Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Muzeoterapia" – Sposób na trudne czasy 24–25 października 2022 Dawny Pałac Biskupów Krakowskich

W 2022 roku konferencja odpowiadała na pytania: czym dla nas są trudne czasy i jak sobie radzić z tym, co dla nas nie jest łatwe. Konferencji towarzyszył film i pocztówka pokazujące, co dla pracowników Muzeum oznaczają trudne czasy. Okazało się, że doświadczenia wojny na Ukrainie, izolacja, niemożliwość samodzielnego decydowania, zmiany klimatyczne, niepewność jutra czy odchodzenie bliskich były najczęściej pojawiającymi się słowami. Zaproszeni prelegenci (podobnie jak w latach ubiegłych lekarze, profesorowie uczelni wyższych, muzealnicy) starali się również znaleźć odpowiedź na to pytanie, zgodnie z własnymi doświadczeniami oraz pokazać, jak możemy spróbować zadbać o zmianę naszego nastawienia dzięki działaniom z zakresu muzeoterapii. Wystąpienia uświadomiły, że sztuka zmienia swoją rolę i staje się podstawą do rozważań z zakresu psychologii, terapii, ale też zwraca uwagę na ważne zagadnienia społeczne (w tym przypadku zmiany klimatu).

Wśród prelegentów znaleźli się: prof. dr hab. n. med. Jadwiga Jośko-Ochojska, prof. dr hab. Przemysław Bąbel, dr Grzegorz Schmidt, dr Julia Wahl, Aleksandra Głowacz, Elżbieta Nieroba, Jolanta Gumula, Daniel Jerzy Żyżniewski i Wojciech Eichelberger.

Żydowscy obywatele polskich miast i ich żydowskie dziedzictwo. Rok Pamięci Żydów kieleckich
5–6 grudnia 2022
Muzeum Dialogu Kultur

Dwudniowa ogólnopolska konferencja naukowa poświęcona społeczności żydowskiej, upamiętniająca 80. rocznicę zagłady getta kieleckiego oraz 160. rocznicę osadnictwa żydowskiego w Kielcach. Organizatorzy wydarzenia – Muzeum Narodowe w Kielcach, Stowarzyszenie im. Jana Karskiego oraz Instytut Judaistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego – podzielili wystąpienia na sześć sesji dotyczących m.in. życia, zagłady i pamięci. Wśród prowadzących obrady byli: dr hab. Maciej Tomal, prof. UJ, prof. dr hab. Robert Kotowski – dyrektor Muzeum Narodowego w Kielcach, prof. dr hab. Andrzej Żbikowski z Żydowskiego Instytutu Historycznego, prof. dr Jan Tomasz Gross z Uniwersytetu Princeton (USA) oraz dr hab. Bożena Szaynok, prof. UWr. W konferencji wzięli udział wybitni historycy i badacze zajmujący się dziedzictwem Żydów na ziemiach polskich ze szczególnym uwzględnieniem regionu świętokrzyskiego. Konferencji towarzyszyły: wystawa, projekcja filmu oraz spotkania autorskie zorganizowane przez Stowarzyszenie im. Jana Karskiego.

Konferencje poza Muzeum

Dziedzictwo i/a emocje. Studium przypadku
6 października 2022
Biblioteka Polska w Paryżu

Pierwsza edycja konferencji, zorganizowanej we współpracy z Biblioteką Polską i Uniwersytetem Paryskim, dotyczyła muzeoterapii. Celem jej było omówienie aktualnego stanu wiedzy na temat efektu wspomagania terapii przez muzea, które pomagają odbiorcom w zmaganiach z chorobami cywilizacyjnymi. Kluczowym elementem procesu, który nazywa się muzeoterapią, są emocje, które pojawiają się podczas interakcji z różnymi obiektami kultury. Szukanie, identyfikowanie obiektów muzealnych, nazywanie i doświadczanie ich w środowisku muzealnym może stać się terapeutyczną podróżą w rozumienie nas samych i naszych potrzeb. Badania nad wpływem dziedzictwa kulturowego na społeczeństwo, prowadzone między innymi w Kanadzie, Stanach Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii, we Francji, a także w Polsce, potwierdzają ich skuteczność działania w wielu obszarach, ale przede wszystkich zdrowia, zarówno fizycznego, jak i psychicznego. Terapia w muzeach działa na nastroje odbiorców sztuki, poprawiając ich jakość życia. Faktem jest, że dziedzictwo kulturowe wywołuje wśród zwiedzających emocje, które wpływają na konstruowanie osobowości i tożsamości człowieka, ułatwia uczenie się, rozwija umiejętność zdobywania nowych kompetencji, wpływa na łatwiejsze i szybsze radzenie sobie ze stresem i uczuciem niepokoju, na częściej pojawiające się takie emocje jak nadzieja, radość i optymizm, na poczucie pewności siebie i przynależności do wspólnoty, na jakość komunikacji społecznej, na nowe doświadczenia, które mogą być bardzo inspirujące.

Wykłady poza Muzeum

2020

- *Mniejszości narodowe w historii Kielc*, Stowarzyszenie Przewodników Świętokrzyskich, dr Paweł Grzesik.
- *Psyche (nie) siada*, Studenckie Koło Naukowe Psychologii Pozytywnej Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, prof. dr hab. Robert Kotowski.
- *Historia eksploatacji piaskowców dolnodewońskich na górze Barczy,* referat na konferencji *Kamień w złożu, krajobrazie i architekturze*, Oddział Świętokrzyski Państwowego Instytutu Geologicznego – Państwowego Instytutu Badawczego w Kielcach, dr Paweł Król.
- *Płock i Lwów. Dwa bohaterskie miasta na obrazach wojny 1920 r.,* Muzeum Mazowieckie w Płocku, dr Anna Myślińska.
- *Portrety Schützów i Wilhelmów z Białej Wielkiej w kolekcji Muzeum Narodowego w Kielcach*, referat na konferencji *Kolekcje. Kształtowanie, historia, dziedzictwo utracone*, Muzeum Narodowe w Gdańsku, dr Anna Myślińska.
- *W stulecie obrony Lwowa 1918–1919. Czy polskie dziedzictwo walk o Lwów uległo historyzacji?,* referat na *II Dorocznej Konferencji Muzealnej Stowarzyszenia Muzealników Polskich, „Trudne dziedzictwo"*, Białystok, dr Anna Myślińska.
- *Wojna 1920 roku w sztuce*, Zamek Królewski w Warszawie, dr Anna Myślińska.

2021

- *Muzeoterapia*, Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie, prof. dr hab. Robert Kotowski.
- *Muzeoterapia – jak to działa?*, wykład w ramach Dni Jakości Kształcenia na Uniwersytecie Jana Kochanowskiego w Kielcach, prof. dr hab. Robert Kotowski.

- *Miedzianka oraz pamiątki po rodzinie Łaszczyńskich w zbiorach Muzeum Narodowego w Kielcach*, referat na konferencji *Łaszczyńscy. Miedzianka*, Miedzianka, dr Paweł Król.
- *Obrona Lwowa 1918–1919 w pamięci i kulturze II Rzeczypospolitej*, Archiwum Państwowe w Kielcach, dr Anna Myślińska.
- *Biżuteria to więcej niż tylko ozdoba – o precjozach z I–IV w. po Chr. na Krymie*, w ramach Europejskich Dni Archeologii, dr Beata Polit.
- *Aleksandra Dobrowolska – twórczyni muzeów biograficznych*, referat na konferencji naukowej w Muzeum Jana Kochanowskiego w Czarnolesie z okazji 60-lecia działalności muzeum, Łukasz Wojtczak.

2022

- *Zbliżenia z literaturą. „Syzyfowe prace" Stefana Żeromskiego*, w ramach szkolenia dla nauczycieli organizowanego przez Mazowieckie Samorządowe Centrum Doskonalenia Nauczycieli, wydział w Płocku, Paulina Bies.
- *Poezja Legionów Polskich na przykładzie zbiorów Muzeum Narodowego w Kielcach,* referat wygłoszony na sesji popularnonaukowej w Porcie Kultury w Sandomierzu, dr Paweł Grzesik.
- Wystąpienie podczas dyskusji *Innowacje, które zmieniają nasze życie – czy nowe muzea zmienią sposób zwiedzania?*, Regionalne Forum Ekonomiczne NOWA ENERGIA, Gabriela Kiełtyka-Sołtysiak.
- *Henryk Sienkiewicz w kulturze pamięci*, referat na *Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Reprezentacje przeszłości"*, Lublin, dr Magdalena Klamka.
- *Muzeoterapia – nowa misja muzeum,* referat na konferencji *Muzeum XXI wieku. W 110-lecie I zjazdu muzeów polskich w Poznaniu*, prof. dr hab. Robert Kotowski.
- *Rola muzeum w rozwoju dialogu,* konwent Marszałków Województw RP, prof. dr hab. Robert Kotowski.
- *Sytuacje kryzysowe w muzeach – zasady funkcjonowania na przykładzie Muzeum Narodowego w Kielcach*, spotkanie dyrek-

torów instytucji kultury prowadzonych i współprowadzonych przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, prof. dr hab. Robert Kotowski.

- *Gospodarcze i kulturowe znaczenie geologicznych odkryć Jana Samsonowicza*, referat wygłoszony na sesji popularnonaukowej z okazji 100-lecia odkrycia neolitycznych kopalń krzemienia w Krzemionkach, Ostrowiec Świętokrzyski, dr Paweł Król.
- *Kamieniarka w Dawnym Pałacu Biskupów Krakowskich w Kielcach*, referat na konferencji *Kamień w złożu, krajobrazie i architekturze*, Oddział Świętokrzyski Państwowego Instytutu Geologicznego – Państwowego Instytutu Badawczego w Kielcach, dr Paweł Król.
- *Wydobycie i poszukiwania rud uranu w Górach Świętokrzyskich. Przyczynek do oceny stanu zagrożenia,* referat na konferencji *Nowe kierunki rozwoju bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej w Polsce*, Polska Agencja Atomistyki, Poznań, dr Paweł Król.
- *Cmentarz Obrońców Lwowa,* referat na konferencji *Zagraniczne cmentarze polskie w źródle archiwalnym*, Archiwum Państwowe w Kielcach, dr Anna Myślińska.
- *Biżuteria ludności barbarzyńskiej z obszaru Krymu w okresie sarmackim*, Stowarzyszenie Historyków Sztuki, oddział w Kielcach, dr Beata Polit.
- *Kiedy piękno łączy się z prostotą: biżuteria społeczności barbarzyńskiej okresu sarmackiego na Krymie,* Instytut Archeologii Uniwersytetu Wrocławskiego i Wydziału Archeologii Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu, dr Beata Polit.
- *Historia jednego obrazu*, w ramach projektu *Akademia źródeł historycznych* realizowanego przez Świętokrzyskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Kielcach, Magdalena Silwanowicz.
- *Żeromski dzisiaj. Arkana popularyzacji,* referat wygłoszony na sesji naukowej *Żeromski. Miejsca, pamiątki i ślady*, Zamek Królewski w Warszawie, Sylwia Zacharz.

Projekty badawcze

dr Paweł Grzesik: *Pałac kielecki w latach 1918–1939*

Celem projektu jest publikacja na temat dziejów, przeznaczenia i przemian zespołu dawnego Pałacu Biskupów Krakowskich w Kielcach, który w okresie międzywojennym był siedzibą Urzędu Wojewódzkiego, a obecnie stanowi główną siedzibę Muzeum Narodowego. W ramach projektu przeprowadzono kwerendę wewnętrzną, dotyczącą zbiorów z kolekcji historycznej Muzeum – dokumentów, prasy i fotografii. Rozpoczęta została również kwerenda w Archiwum Państwowym w Kielcach.

Joanna Kaczmarczyk: *Strop belkowy Izby Stołowej Górnej w Dawnym Pałacu Biskupów Krakowskich w Kielcach. Opracowanie programu ikonograficznego dekoracji oraz podstawowych zagadnień technologicznych i konserwatorskich*

Polichromia stropu belkowego Izby Stołowej Górnej stanowi niezwykle interesujący i bogaty w treści zespół malowideł. Biegnące przez całą szerokość sali modrzewiowe belki w całości zdobione są dekoracją roślinną, przestrzenie pomiędzy nimi zaś wypełniają deski, na których namalowano czterdzieści scenek o charakterze alegorycznym, moralizatorskim, personifikacje kontynentów, pór roku i miesięcy. Pociemniała i obecnie słabo czytelna dekoracja stanowi z pewnością jeden z najistotniejszych elementów pierwotnego wystroju pałacu, wiele mówiącym zarówno o epoce, w której powstała, jak i o fundatorze rezydencji – biskupie krakowskim Jakubie Zadziku. Stąd ikonograficzne rozpoznanie poszczególnych scen i określenie ich wymowy w kontekście dekoracji całego pałacu stało się jednym z priorytetów badawczych.

W rozpoczętym w 2019 roku projekcie nakreślono dwa podstawowe cele. Pierwszym było rozpoznanie ikonograficzne przedstawień namalowanych między belkami wraz z określeniem graficznych wzorów dla poszczególnych malowideł. Na bazie pozyskanego materiału podjęto także próbę interpretacji ideowej wymowy dekoracji i jej znaczenia dla spójnego i konsekwentnie realizowanego w obrębie całego pałacu programu ikonograficznego, którego przesłanie w świetle przeprowadzonej analizy wydaje się zdecydowanie bogatsze niż dotychczas sądzono. Drugim celem prowadzonego projektu było rozpoznanie budowy technologicznej stropu oraz wstępne (bez pogłębionych analiz fizykochemicznych) rozpoznanie konserwatorskie stanowiące podstawę do planowanych w przyszłości prac renowacyjnych. Efektem zrealizowanego projektu jest wydana pod koniec 2021 roku publikacja *Pro lege et pro grege. Dekoracja stropu belkowego Izby Stołowej Górnej w Dawnym Pałacu Biskupów Krakowskich* autorstwa Joanny Kaczmarczyk i Małgorzaty Misztal.

dr Magdalena Klamka: *Muzea sienkiewiczowskie jako miejsca pamięci*

Projekt badawczy pt. *Muzea sienkiewiczowskie jako miejsca pamięci*, prowadzony pod kierunkiem prof. dr. hab. Roberta Kotowskiego, wyniknął z potrzeby kompleksowego opracowania zjawiska upamiętnienia Henryka Sienkiewicza w kontekście kultury pamięci. W literaturze przedmiotu nie znajdujemy szczegółowych publikacji dotyczących miejsc upamiętniających pisarza. W ramach kultury pamięci poddano badaniom powieści historyczne Sienkiewicza – Trylogię i *Krzyżaków,* traktując je jako teksty kulturowe zgodnie z koncepcją Jana Assmanna. Analiza powieści historycznych Sienkiewicza jako tekstów kulturowych nie przełożyła się na badania poświęcone samemu autorowi. Wśród wymienianych opracowań dotyczących polskich miejsc pamięci brak publikacji w tym zakresie.

Projekt skupiał się wokół trzech głównych celów badawczych: określenia roli muzeów sienkiewiczowskich w upamiętnianiu pisarza, prezentacji rozwoju kolekcji muzealnych od ich powstania do czasów współczesnych oraz społeczno-kulturowej roli muzeów sienkiewiczowskich.

Aut. Pluszoowa - praca własna, CC BY-SA 3.0 pl, https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=21356164

Efektem projektu jest praca w układzie problemowo-chronologicznym składająca się z pięciu rozdziałów: *Henryk Sienkiewicz i kultura pamięci, Geneza powstania muzeów sienkiewiczowskich*, *Pałacyk Henryka Sienkiewicza w Oblęgorku*, *Muzeum Henryka Sienkiewicza w Woli Okrzejskiej*, *Muzeum Literackie Henryka Sienkiewicza w Poznaniu*.

Upamiętnianie osoby wielkiego pisarza, noblisty i społecznika, Henryka Sienkiewicza, ma charakter procesu, który rozpoczął się już za jego życia, kiedy autorowi *Quo vadis* ofiarowano majątek ziemski w Oblęgorku. Powołane do życia trzy instytucje: Pałacyk Henryka Sienkiewicza w Oblęgorku, Muzeum Henryka Sienkiewicza w Woli Okrzejskiej oraz Muzeum Literackie Henryka Sienkiewicza w Poznaniu, jako strażnicy pamięci o pisarzu, dbają o zapewnienie ciągłości tego procesu. Zebrany materiał, poddany analizie, przy wykorzystaniu różnorodnych metod badawczych, pozwolił określić niezwykle ważny udział muzeów sienkiewiczowskich w procesie komemoracji Sienkiewicza. Prace naukowe, wystawiennicze, edukacyjne i popularyzatorskie, podporządkowane celebracji rocznic sienkiewiczowskich – ale nie tylko, potwierdziły

działania placówek, realizowane z poczuciem niezwykle ważnej misji – deponowania pamięci o wybitnej postaci.

Dzięki materiałom faktograficznym w pracy ukazano proces rozwoju kolekcji muzealnych od ich powstania do czasów współczesnych. Determinacja w pozyskiwaniu sienkiewiczianów zaowocowała stworzeniem trzech unikatowych kolekcji, w których łącznie zgromadzono ponad 5500 artefaktów. Spuścizna, która została skatalogowana i opracowana, stała się niezwykle wartościowym materiałem do celów naukowych. Dziś trudno sobie wyobrazić jakiekolwiek badania dotyczące życia i twórczości Sienkiewicza bez sięgania do kolekcji muzealnych.

Pozyskany w trakcie prac materiał pozwolił także na zaprezentowanie po raz pierwszy w pełnej formie dorobku trzech muzeów sienkiewiczowskich w obszarze działalności wystawienniczej, popularyzatorskiej i wydawniczej. Zestawienie danych zaprezentowano w formie tabelarycznej jako *Wykaz wydarzeń w muzeach sienkiewiczowskich w latach 1958–2016*. Zawarte tam dane stanowią cenny materiał porównawczy, który poddany analizie, pozwolił zarówno na wskazanie cech wspólnych, jak i elementów wyróżniających poszczególne placówki.

był to już Cesarski Uniwersytet Warszawski. Od 1878 roku pracował na oddziale psychiatrycznym Szpitala Ujazdowskiego w Warszawie, od 1880 przez 25 lat był jego ordynatorem. W tym czasie wiele publikował, opierając teksty na własnym materiale klinicznym. Dużo uwagi poświęcił opracowaniu schematu mechanizmu woli. Był jednym z twórców Towarzystwa Opieki nad Nerwowo i Umysłowo Chorymi, także jego prezesem. Przyczynił się do powstania w 1903 roku zakładu dla umysłowo chorych w Drzewicy oraz sanatorium dla średnio lub mało zamożnych nerwowo chorych, zwanego Karolinem.

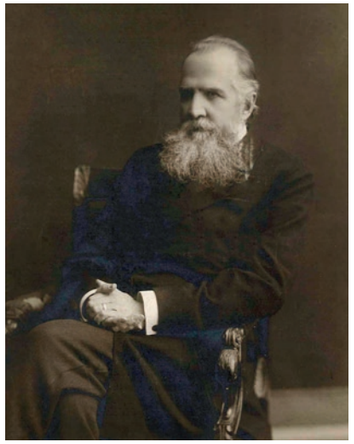

Ogromna wrażliwość na potrzeby innych cechowała również jego czterech synów, z których każdy poświęcił się działalności społecznej i oświatowej. Najstarszy Rafał (1876–1916) był inżynierem i pedagogiem, założycielem zakładu produkcji pomocy szkolnych „Urania". Kolejny – Tadeusz – zięć Henryka Sienkiewicza, promował oświatę i psychologię w wojsku. Studiów medycznych nie udało mu się ukończyć. Zginął w Katyniu, zamordowany przez NKWD. Trzeci syn – Władysław (1884–1946) był księdzem, kapelanem i współtwórcą Zakładu dla Ociemniałych w Laskach, założycielem i redaktorem „Verbum". W 1981 roku rozpoczął się jego proces beatyfikacyjny. Papież Franciszek 5 lipca 2019 promulgował dekret o heroiczności jego życia i cnót. Odtąd przysługuje mu tytuł Czcigodnego Sługi Bożego. Najmłodszy syn Korniłowicza – Kazi-

mierz (1892–1939) – po pierwszej wojnie światowej był organizatorem systemu edukacji młodzieży pracującej i dorosłych.

W otwartym dla znajomych domu Korniłowiczów panowała tolerancja dla różnych poglądów filozoficznych i politycznych, która przyciągała gości. Wakacje rodzina spędzała w Zakopanem, gdzie Edward Korniłowicz, miłośnik Tatr, kupił niewielką parcelę pod Nosalem. W tym właśnie domu, w willi na Bystrem, odnalezione zostało przez lata ukryte archiwum, zabezpieczone najprawdopodobniej przez Tadeusza Korniłowicza, który wraz z żoną Jadwigą, córką Henryka Sienkiewicza, mieszkał tam w okresie międzywojennym. Okresowo dom był wynajmowany Stefanowi Żeromskiemu, przebywał tam także Bronisław Piłsudski, bywały najważniejsze postaci życia umysłowego i kulturalnego tamtej epoki.

Niestety, po II wojnie światowej zajęła go przypadkowa rodzina, a walka o jej eksmisję trwała do 1958 roku. Od tego czasu w Korniłowiczówce nikt nie mieszkał na stałe. Po śmierci Jadwigi Korniłowicz, w 1969 roku, dom odziedziczyła jej córka Maria, która w 1996 roku zmarła bezpotomnie. W części dom należał również do syna Kazimierza Korniłowicza – Jana. Jego wnuczka – również Maria – jest dzisiaj jego właścicielką. Ona, w czasie trwającego remontu, odkryła archiwum i zadecydowała o przekazaniu go do Muzeum.

Znaczna część zgromadzonych archiwaliów niewątpliwie przez dziesięciolecia przepadła, ale to, co zostało ma imponujące

rozmiary i ogromne znaczenie. 181 zeszytów dziennika prowadzonego przez Tadeusza Korniłowicza i 59 przez jego ojca, blisko pięć tysięcy listów, kalendarze, księgi rachunkowe, dokumenty, fotografie, wizytówki, po opracowaniu wpłyną na poszerzenie wiedzy o ważnej z punktu widzenia historii polskiej inteligencji rodzinie Korniłowiczów, z której wywodził się zięć Henryka Sienkiewicza. Dzięki temu, że dokumenty tworzące archiwum ujrzały światło dzienne, będzie można ukazać dzieje osób niezwykłych, o silnym poczuciu powinności wobec ojczyzny.

dr Beata Polit: *Biżuteria późnoscytyjska i sarmacka na Krymie – przemiany typologiczno-chronologiczne*

Głównym celem, ukończonego w 2022 roku, projektu badawczego było opracowanie biżuterii społeczności barbarzyńskiej zamieszkującej Krym w okresie sarmackim (II w. przed Chr. – IV w. po Chr.). Prowadzone przez kilka lat badania naukowe skupiały się nad typologią kolczyków, bransolet, pierścionków i obrączek, chronologią oraz proweniencją ich formy, a co za tym idzie

również widocznymi kontaktami międzykulturowymi. W projekcie poświęcono również uwagę funkcji ozdób, sposobie ich noszenia, zabiegom naprawczym, wtórnemu wykorzystywaniu uszkodzonych precjozów oraz występowaniu biżuterii w grobach zwierzęcych. Wnioski badawcze oparto na analizie ponad 3,5 tys. zabytków pochodzących z 42 stanowisk (cmentarzysk i osad). Precjoza zostały zebrane i skatalogowane. Nagromadzenie tak dużej bazy źródłowej było możliwe dzięki prowadzonym badaniom archeologicznym na Krymie, a także kwerendzie muzealnej. Objęła ona zbiory takich placówek jak Centralne Muzeum Taurydy w Symferopolu, Historyczno-Archeologiczny Rezerwat Chersonez Taurydzki w Sewastopolu, Historyczno-Archeologiczne Muzeum-Rezerwat w Bakczysaraju, Państwowe Muzeum Historyczne w Moskwie, Państwowe Muzeum Ermitaż w Petersburgu. Zebrane dane zostały uzupełnione informacjami pochodzącymi z książek oraz z dokumentacji archiwalnych, które przechowywane są w Archiwum Instytutu Archeologii Narodowej Akademii Nauk Ukrainy w Kijowie, Archiwum Instytutu Archeologii Rosyjskiej Akademii Nauk w Moskwie oraz różnych archiwach muzealnych na Krymie. Znaczna część materiału znana była z autopsji, dlatego przeprowadzone analizy były wnikliwe i wiarygodne. Prowadzenie tak dużych i międzynarodowych badań było możliwe m.in. dzięki otrzymaniu grantu (nr 2014/13/N/HS3/04575) finansowanego przez Narodowe Centrum Nauki. Wyniki projektu na bieżąco prezentowano na międzynarodowych konferencjach oraz przedstawiano w artykułach o zasięgu międzynarodowym. Kilkuletnie badania nad biżuterią późnoscytyjską i sarmacką z obszaru Krymu zakończyły się wydaniem publikacji w 2022 roku *Jewellery of the Barbarian Societies from the Crimea in the Sarmatian Period. Earrings, Bracelets, Band, Rings and finger Rings*. Książka liczy 426 stron, zawiera 101 rycin i 41 tablic, a co najważniejsze w całości wydana jest w języku angielskim. Publikacja ma bardzo duże znaczenie naukowe, ponieważ dzięki obszernemu i wiarygodnemu katalogowi dostarcza badaczom informacji, które nie są aktualnie dostępne z powodu aneksji Krymu i wojny na Ukrainie. Praca została doceniona w środowisku archeologicznym i okrzyknięta „ostatnią taką książką".

Małgorzata Osobińska: *Kolekcja rycin Sabiny Morstinowej z Kobylnik – opracowanie naukowe i analiza kolekcji*

Od 2021 roku Dział Rycin pracuje nad projektem badawczym poświęconym kolekcjonerskiej działalności Sabiny z Karnickich Morstinowej (1830–1891) – malarki i graficzki amatorki pochodzącej ze Lwowa. Hrabina Morstinowa podczas pobytu na

Kielecczyźnie w latach 1857–1865 zgromadziła w swoim majątku w Kobylnikach, niedaleko Kazimierzy Wielkiej, pokaźny zbiór rycin. Część tej kolekcji, licząca 394 odbitki, przykłady przede wszystkim grafiki obcej z okresu XVII – połowy XIX wieku, trafiła do zbiorów Działu Rycin i stała się przedmiotem opracowania naukowego.

Pierwszym etapem projektu jest analiza zbioru pod kątem proweniencji, tematyki, poziomu artystycznego, unikatowości prac. Pozwoli ona na ocenę zainteresowań samej kolekcjonerki, a w szerszym kontekście upodobań kolekcjonerskich w zakresie grafiki w 2. połowie XIX wieku.

KONSERWACJA

Pracownia konserwatorska Muzeum Narodowego w Kielcach zapewnia w sposób ciągły bieżącą obsługę instytucji w zakresie opieki nad dziełami sztuki. Dotyczy to zarówno prewencji, jak i bezpośrednich działań przy eksponatach oraz zabytkowych budynkach. Prowadzone są prace z zakresu konserwacji malarstwa, grafiki, mebli i metalu, a także rzemiosła artystycznego i obiektów etnograficznych. W latach 2020–2022 bardzo dużo czasu poświęcono działaniom związanym z prowadzonymi pracami remontowymi w Dawnym Pałacu Biskupów Krakowskich i Muzeum Archeologicznym w Wiślicy, a także z przygotowaniem obiektów do ekspozycji stałych i czasowych. Poza tym organizowano zabezpieczenie obiektów wypożyczanych z innych instytucji na wystawy czasowe, a także na przygotowanie eksponatów, które są wypożyczane z MNKi przez inne placówki.

Pracę Działu Głównego Konserwatora można ukazać w liczbach zamieszczonych w poniższej tabeli, ale oczywiście nie oddaje to wszystkich aktywności działu. Siedmioosobowy zespół wykonuje wiele działań niezwiązanych bezpośrednio z czynnościami konserwatorskimi, takich jak prowadzenie prac przy przygotowaniu i montażu wystaw czasowych, działania w komisjach konserwatorskich, pisanie artykułów naukowych, sprawozdań, raportów, opisów obiektów i postów umieszczanych na Facebooku, wygłaszanie wykładów z cyklu Niedziela w Muzeum itp.

Rodzaj konserwacji	2020	2021	2022
Konserwacja pełna – prace zakończone	13	37	90
Konserwacja pełna – prace w trakcie	15	16	6
Konserwacja częściowa – prace zakończone	237	52	95
Konserwacja częściowa – prace w trakcie	–	–	3
Konserwacja zabezpieczająca (prewencja) – prace zakończone	9088	931	1106

Jednym z priorytetów zadaniowych w latach 2020–2022 były działania związane z remontem Dawnego Pałacu Biskupów Krakowskich. Wprawdzie większość zadań ujętych w planach wykonywały firmy zewnętrzne, wyłaniane w ramach przetargów, ale przygotowanie dla nich miejsca pracy, nadzór i rozliczenia były w obowiązkach muzealników. Do zakresu obowiązków Głównego Konserwatora należała obsługa dziewięciu umów dotyczących: konserwacji stropu ramowego, polichromii ściennej w Izbie Stołowej Górnej, konserwacji tapiserii *Bitwa nad Granikiem*, konserwacji tapiserii *Triumf Ateny* oraz pięciu umów dotyczących nadzoru nad tymi pracami. Wiązało się to z opracowaniem warunków zamówienia, ustalaniem terminów Komisji Konserwatorskich, pisaniem sprawozdań z posiedzeń komisji, raportów odbiorów częściowych i końcowych, a także rozliczeniem wspomnianych działań. Dużym utrudnieniem w tym czasie były obostrzenia wymuszone przez panującą pandemię Covid-19 i wprowadzenie nieplanowanych wcześniej rozwiązań, takich jak nakaz maksymalnego ograniczenia kontaktów personalnych.

Wykonane przez zespół konserwatorów prace to także szereg czynności związanych z pakowaniem eksponatów, demontowaniem wielkogabarytowych mebli oraz z wszelkimi wymaganymi procedurami, protokołami i nadzorem konserwatorskim. Bez udziału pracowników Działu Głównego Konserwatora nie odbędzie się żadna wystawa. Jedną z nich, dla przykładu, była ekspozycja pt. *Kobieta w czasach Wazów*, którą prezentowano w 2022

roku przez ponad pięć miesięcy. Prace związane z jej przygotowaniem rozpoczęły się zdecydowanie wcześniej. Wypożyczenia z 37 instytucji wymagały koordynacji działań wielu osób. Pracownia konserwatorska podjęła się przygotowania dwóch wypożyczanych dzieł: *Portretu ksieni Matki Magdaleny Mortęskiej* oraz *Portretu Katarzyny z Kretkowskich Ligęziny* (s. Teresy od Jezusa i Maryi, fundatorki klasztoru Karmelitanek w Lublinie). Drugi z nich, wspaniały barokowy obraz z około 1650 roku, będący własnością zgromadzenia zakonnego karmelitów w Lublinie, miał być, zgodnie z warunkami umowy użyczenia, przygotowany w niezbędnym zakresie do ekspozycji. Obraz wymagał podjęcia działań konserwatorskich. Otwory wylotowe owadów na poprzeczkach krosien wykluczały wprowadzenie obiektu na ekspozycję bez dezynfekcji. Wprawdzie nie świadczyły o aktywnej obecności szkodników, ale w trosce o pozostałe eksponaty należało wyeliminować nawet potencjalne zagrożenie dla pozostałych dzieł. Po koniecznej dezynsekcji, w trakcie oczyszczania powierzchni z zabrudzeń i amatorskich retuszy, została uczytelniona część atrybutów (rozbite lustro, męski konterfekt), które bardzo wzbogaciły ikonografię przedstawienia. Uzupełniono niewielkie ubytki zaprawy i warstwy malarskiej. Skorygowano w nieznaczny sposób część kitów wychodzących ewidentnie na warstwę malarską. Wykonano też retusz kolorystyczny. Po wystawie w MNKi obraz wraz z dokumentacją przeprowadzonych działań powrócił do pierwotnego miejsca przechowywania.

Odmienne założenia konserwatorskie przyjęto przy konserwacji drugiego z odnawianych malowideł: *Portretu ksieni Matki Magdaleny Mortęskiej*, wypożyczonego z Opactwa Benedyktynek w Żarnowcu na Pomorzu. Obraz wymagał pełnej rekonserwacji. Namalowany na cienkim płótnie, zagruntowanym bolusową zaprawą, był przynajmniej dwukrotnie przemalowany „po formie", zdublowany i dodatkowo nabity na dębowy panel złożony z kilku desek. Podłużne pęcherze pomiędzy płótnami wskazywały na wady spoiwa wiążącego, dlatego konieczna była pełna konserwacja techniczna. Po odjęciu panelu potwierdzono, że jest elementem wtórnym. Niewielkie deformacje tego podobrazia miały jednak wpływ na uszkodzenia lica. Podjęto decyzję o wykonaniu krosna drewnianego, które umożliwi regulację napięcia podobrazia klinami. Obraz oczyszczono z zabrudzeń powierzchniowych. Na podstawie prób wytypowano metodę usuwania pociemniałego werniksu i przemalowań. Dopiero w trakcie działań bezpośrednich na obiekcie potwierdzono obecność licznych, rozległych przemalowań, które nie były czytelne przy oględzinach w świetle widzialnym i w ultrafiolecie. Potwierdzono, że przemalowane są

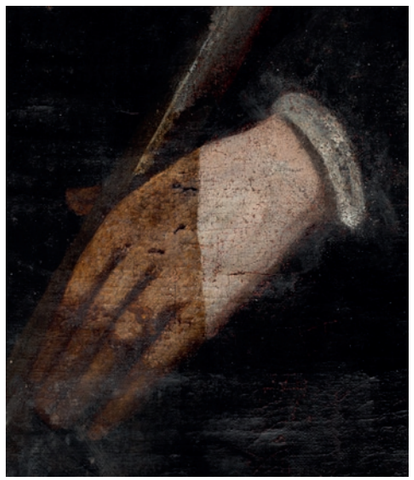

karnacja, biała chusta udrapowana wokół głowy, zielona kotara. Przemalowania zaobserwowano również na ciemnym habicie. W trakcie ich usuwania potwierdzono wyższą klasę artystyczną oryginału niż przemalowań. Karnacja jest w delikatnych różowych kolorach, półcienie są w chłodnej szarości. Prace prowadzono do etapu bezpiecznego dla obiektu – w miejscach, gdzie deformacje podłoża miały uniesione krawędzie, wtórne warstwy doczyszczono po rozprostowaniu płótna. Wtórne płótno było przyklejone klejem najprawdopodobniej glutynowym, nałożonym nierównomiernie na powierzchnię, co spowodowało lokalne skurczenie

się podobrazia w miejscach grubo nałożonego spoiwa, a rozdublowanie tam, gdzie było zbyt słabe. Usunięcie tego spoiwa wymagało kolejnych prób – skuteczne okazały się kompresy z ok. 4% roztworu wodnego metylocelulozy, które rozmiękczyły klej, natomiast nie dopuściły do wprowadzenia nadmiernej ilości wody w płótno, a po zmiękczeniu usunięto klej mechanicznie skalpelem. Zabieg wymagał kilkukrotnego powtórzenia. Uszkodzenia mechaniczne podobrazia sklejono dyspersją kleju termoplastycznego. Deformacje płótna zniwelowano, rozprężając obraz na krosnach pomocniczych. Po zabezpieczeniu lica bibułką japońską do krawędzi obrazu przyklejono pasy papierowej taśmy z klejem aktywizowanym wodą i przy pomocy tych taśm napięto lekko uelastyczniony wilgocią obraz na krosno pomocnicze. Podczas wysychania papier się kurczył, naprężając w sposób równomierny wcześniej silnie sfalowane podobrazie. Rozprostowane odwrocie zaimpregnowano i rozprasowano deformacje warstwy malarskiej. Po rozprostowaniu podłoża doczyszczono lico rozpuszczalnikami chemicznymi. Usunięto przemalowania, które były kładzione na obrazie bez kitowania ubytków. Szczególnie starannie doczyszczono partie karnacji, krucyfiksu i księgi. Udało się odczyścić i odzyskać modelunek na welonie zakonnicy. Partia habitu była dwukrotnie przemalowana – oryginał, cienko malowany, jest zachowany w bardzo złym stanie. Ścieniono wtórne nawarstwienia, usuwając opalizujące zaślepnięte lakiery, nie udało się odczytać modelunku szaty i na tym obszarze pozostawiono część scalających retuszy. Pozostawiono również przemalowanie w partii tła. Ubytki warstwy malarskiej z zaprawą uzupełniono kitem akrylowym w kolorze zbliżonym do oryginalnej zaprawy. Po wyretuszowaniu i zawerniksowaniu oprawiono malowidło w zakonserwowaną ramę.

Jeszcze inne założenia zostały przyjęte podczas prac przy *Portrecie Felice Zacchia Rondanini* (MNKi/M/1746), który dekoruje wnętrza Dawnego Pałacu Biskupów Krakowskich w Kielcach.

Rzetelnie wykonana pełna konserwacja, która objęła wszystkie warstwy technologiczne, wiązała się z wymianą krosna, oczyszczeniem lica z wtórnych nawarstwień, wymianą dublażu, uzupełnieniem ubytków i perfekcyjnie wykonanym retuszem. W trakcie konserwacji prowadzone były również działania edukacyjne, przybliżające zagadnienia związane z konserwacją i ochroną dzieł sztuki – zarówno w formie postów w mediach społeczności, jak i prelekcji z cyklu Niedziela w Muzeum. Prace konserwatorskie w istotny sposób wpłynęły na zmianę kolorystyki dzieła. Uwydatniły subtelności modelunku i uczytelniły detale umieszczone na stoliku portretowanej. Obraz po konserwacji wzbudza powszechny zachwyt znawców.

Jedną z ciekawszych prac prowadzonych w 2022 roku była konserwacja *Portretu mężczyzny* (MNKi/M/1702) utożsamianego z Krzysztofem Komorowskim. Badania proweniencji dzieła wskazują na kolekcję Wielopolskich z Chrobrza. Doraźne prace przewidziano w związku z planowanym wydaniem obiektu w depozyt. Obraz wymagał oczyszczenia i drobnych prac przy ramie. W trakcie tych działań zadecydowano o poszerzeniu zakresu konserwacji estetycznej, gdyż stan zachowania obiektu sugerował wcześniejszy czas jego powstania, a konserwacja była okazją do dokładniejszej analizy oryginału. Po chemicznym usunięciu zabrudzeń, werniksów i retuszy, zachodzących na oryginał, zaobserwowano, że dawna konserwacja, choć przeprowadzona w drastyczny według dzisiejszych norm sposób, uratowała dzieło. Większe ubytki podobrazia w dolnej części oraz w partii tła uzupełniono, wklejając protezy z obciętych fragmentów tego malowidła. Przy łuku odsłonięto pojedyncze litery – ślady inskrypcji, które na obecnym etapie nie są możliwe do interpretacji, mogą natomiast okazać się cenne w toku prac przy identyfikacji postaci. Przypuszczamy, że pierwotnie obraz mógł przedstawiać całą postać na tle arkady otoczonej inskrypcją. Dla konserwatorów pracujących przy obiekcie malowidło ewidentnie jest starsze niż sugerowany w bazie danych XIX wiek. Struktura farby i sposób jej nakładania przypominały prace prowadzone przy stropach ramowych z XVII wieku, dekorujących apartamenty senatorskie Pałacu. Udokumentowany proces konserwacji oraz zakres oryginału są znakomitą podstawą do dalszych badań historyczno-artystycznych obiektu

najprawdopodobniej XVII- lub XVIII-wiecznego. Obraz po konserwacji dekoruje, jako depozyt MNKi, pałac Wielopolskich w Częstocicach.

Jedną z większych formatowo prac wykonanych w ostatnim czasie była konserwacja obrazu *Kwiaciarka* (MNKi/M/1886) autorstwa Stanisława Wojciecha Bergmana (1862–1939). Obraz przechowywany w magazynie nie był eksponowany z powodu złego stanu zachowania. Gruntowny przegląd konserwatorski w magazynie malarstwa skłonił do wytypowania kilku obiektów, przy których stosunkowo niewielki nakład pracy przywróci im walory ekspozycyjne. Jednym z nich było to malowidło w monumentalnej złoconej ramie. Oczyszczono powierzchnię warstwy malarskiej za pomocą specjalistycznego mydełka konserwatorskiego. Działanie środka przerywano wacikiem zwilżonym wodą. Podklejono lokalnie wykruszające się

fragmenty warstwy malarskiej za pomocą spoiwa Beva 371 w toluenie. Uzupełniono ubytki podobrazia płóciennego, wklejając stykowo protezy z płótna zbliżonego grubością i splotem do oryginalnego. Spoiny zgrzano kauterem. Mniejsze ubytki wzmocniono przez wklejenie od odwrocia pojedynczych nitek. Rozdarcia płótna sklejono na styk. Miejsca te ustabilizowano, przyklejając w miejscu rozdarć tkaninę jedwabną na to samo spoiwo termoplastyczne. Ubytki warstwy malarskiej uzupełniono kitem akrylowym i opracowano ich powierzchnię, imitując fakturę malowidła. Obraz skonsolidowano, wprowadzając dwukrotnie od odwrocia rozcieńczoną Bevę 371 w toluenie. Obiekt zgrzano i wyprostowano na stole dublażowym, naciągnięto na nowo wykonane krosno i oprawiono w oczyszczoną, wykitowaną i wyretuszowaną ramę.

W trakcie wspomnianego przeglądu do prac wytypowano również *Pejzaż (z modrzewiem)* (MNKi/M/1876) nieznanego malarza. Obraz jest datowany na XVII/XIX wiek. Bardzo brudne, niemal czarne lico przy relatywnie niewielkim zakresie ubytków intrygowało i skłaniało do podjęcia działań. Lico obrazu oczyszczono z powierzchniowego brudu metodą wybraną na podstawie wykonanych prób. Podklejono lokalnie łuszczące się i odpadające fragmenty warstwy malarskiej za pomocą rozcieńczonej Bevy 371 w toluenie. Usunięto stary pożółkły werniks z powierzchni warstwy malarskiej. Ubytki zaprawy uzupełniono barwionym kitem akrylowym w kolorze zbliżonym do oryginalnej zaprawy. Skonsolidowano warstwę malarską, wprowadzając od odwrocia klej termoplastyczny. Przygotowano na krosnach pomocniczych płótno dublażowe, nakładając spoiwo na jego powierzchnię i sprasowując całość na stole dublażowym. Opracowano fakturę kitów, wykonując na nich

imitację krakelur. Obraz napięto na nowo wykonane krosno. Następnie zabezpieczono lico werniksem retuszerskim i wykonano retusz ubytków oraz rekonstrukcję brakujących fragmentów malatury. Obiekt oprawiono w nowo zakupioną ramę. Dzieło można podziwiać we wnętrzach Pałacu.

Ciekawym wyzwaniem było przygotowanie całej grupy ceramicznych artefaktów archeologicznych, przeznaczonych na wystawę stałą prezentowaną w Muzeum Archeologicznym w Wiślicy. Z kilku zinwentaryzowanych pudeł z ułomkami udało się zrekonstruować naczynia, które obecnie są eksponowane w oddziale Muzeum Narodowego w Kielcach. Na kilka miesięcy jedna z pracowni zamieniła się w modelarnię i przystąpiono do oczyszczania, sklejania i uzupełniania ubytków. Jak zawsze wymagane było indywidualne podejście do każdego eksponatu. Szczególnie pomocne były fragmenty dna z brzuścem i wylewy. Krzywizna krawędzi pozwalała na wyznaczenie ich średnicy. Pozostałe elementy dopasowywane były do przełomów, koloru czerepu, wzorów na powierzchni itp. Dużo inwencji wymagała stabilizacja klejonych fragmentów i etapowo wykonywanych uzupełnień. Stosowano przeróżne szablony, konstrukcje zewnętrzne oraz wewnętrzne pozostawione w masie uzupełniającej. Dobrze sprawdziła się taśma klejąca z alufolii jako tymczasowe wzmocnienie, można ją bowiem łatwo dopasować do pożądanego kształtu i pozostaje taka w czasie potrzebnym do związania kleju lub masy uzupełniającej ubytki. W większości przypadków okazała się możliwa pełna rekonstrukcja.

Ciekawostką była rekonserwacja wczesnośredniowiecznego ceramicznego naczynia z Wiślicy (MNKi/C/102). Pomimo dawnej rekonstrukcji obiekt wymagał podjęcia działań, ponieważ spoiny były już rozszczelnione i niektóre elementy były ruchome. Całość mocno pociemniała, widoczne były lokalne wybłyszczenia i prze-

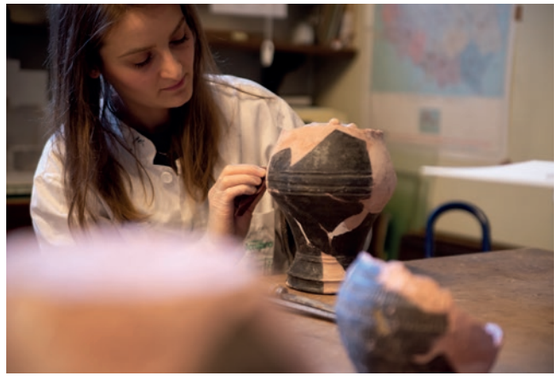

barwienia. Podczas obserwacji potwierdzono kilkukrotne reperacje z zastosowaniem różnych środków: klejów glutynowych, klejów syntetycznych, gipsu. Jedyną metodą na skuteczną reperację było usunięcie wszystkich nawarstwień i ponowne scalenie eksponatu. Naczynie wstawiono do pojemnika z wodą w celu spęcznienia starych spoin klejowych i usunięcia niewłaściwie wykonanych reperacji. Stare rekonstrukcje gipsowe scalone były klejem, który pożółkł i stracił swoje właściwości. Podczas kąpieli rozmiękczeniu uległa część zaskorupiałych nawarstwień na powierzchni ceramiki. Udokumentowano fotograficznie układ fragmentów, ale pracę rozpoczęto od dopasowania oczywistych przełomów oraz ustalając położenie luźnych fragmentów przez porównanie szerokości poziomych rowków w czerepie i grubości samego czerepu. Pasujące do siebie fragmenty naczynia sklejono stykowo za pomocą dyspersji Beva s-8-d oraz stabilizacji z taśmy klejącej., a następnie unieruchomiono w piasku. Brakujące fragmenty naczynia uzupełniono dwuskładnikową żywicą Axon SC 258. Po związaniu wyszlifowano powierzchnię uzupełnień oraz zrekonstruowano ozdobne reliefowe paski. Powierzchnię uzupełnienia pokryto barwioną masą akrylową w kolorze złamanej bieli, a następnie przeszlifowano papierem ściernym. Scalono kolorystycznie powierzchnię naczynia w miejscach drobnych uzupełnień i klejenia farbami akwarelowymi.

W raporcie przedstawiono tylko kilka przykładów prac konserwatorskich prowadzonych w latach 2020–2022, aby podkreślić indywidualne podejście do każdego z przedmiotów, z którymi pracownia konserwatorska Muzeum Narodowego w Kielcach ma możliwość pracować i którymi może się opiekować. Działalność pracowni została zauważona i doceniona poprzez przyznanie Świętokrzyskiej Nagrody Muzealnej im. Tadeusza Włoszka w kategorii konserwacja zbiorów.

EDUKACJA

Muzeum kieruje swoją ofertę edukacyjną do wszystkich grup wiekowych. Wykorzystuje do tego obiekty muzealne, multimedia, przestrzeń architektoniczną. Patrzymy na nasze zbiory w sposób kreatywny, szukając nowych pomysłów na pokazanie ich niepowtarzalności, a następnie organizujemy zajęcia będące odpowiedzią na potrzeby naszych gości przede wszystkim w wieku szkolnym. Tworzymy przestrzeń do rozmów na wiele tematów związanych ze sztuką, z historią, tolerancją. Pokazujemy, że Muzeum może być miejscem spotkań niezależnie od wieku, wyznania, uwarunkowań fizycznych.

Edukacja prowadzona w Muzeum Narodowym w Kielcach to wspólne działania wszystkich oddziałów: Dawnego Pałacu Biskupów Krakowskich, Muzeum Stefana Żeromskiego, Muzeum Dialogu Kultur, Pałacyku Henryka Sienkiewicza w Oblęgorku oraz Muzeum Archeologicznego w Wiślicy. W oddziałach realizowane są również zajęcia online, aby w ten sposób trafić do jak największej liczby odbiorców i umożliwić im skorzystanie z muzealnych propozycji edukacyjnych. Oferta podzielona została m.in. na zajęcia teoretyczne i praktyczne, inspirowane obiektami ze zbiorów Muzeum, podcasty przygotowujące do matury z historii sztuki oraz prezentacje omawiające dziedziny i kierunki sztuk plastycznych i przybliżające sylwetki artystów, których dzieła znajdują się w kolekcji Muzeum.

Wybrane zajęcia edukacyjne w Dawnym Pałacu Biskupów Krakowskich

Od 2021 roku Muzeum Narodowe w Kielcach prowadzi program *Uważność w Muzeum*, który umożliwia lepsze poznanie siebie i swoich emocji. Ponieważ nasza przeszłość i wszystko to, co nas otacza budują naszą emocjonalność i wpływają na to, jak radzimy sobie ze stresem w różnych sytuacjach, ważne jest zachowanie równowagi, którą możemy uzyskać poprzez skupienie

się i bycie „całym sobą" w danym momencie. Zajęcia takie jak *Trening uważności* dla dorosłych, *Uważne dziecko* dla najmłodszych oraz *Emocjonalne obrazy* dla dzieci i młodzieży mają zapoznać nas z towarzyszącymi nam na co dzień emocjami. Równocześnie przestrzeń naszego Muzeum, a zwłaszcza wybrane dzieła, jak na przykład obrazy Jacka Malczewskiego, pozwalają na ujrzenie sztuki nie tylko jako obiektu ekspozycji, ale również jako nośnika emocji artysty i odbiorcy.

Podczas warsztatów towarzyszących wystawie *Kobieta w czasach Wazów* uczestnicy poznali niezwykłe losy kobiet: żon monarchów (Anny Konstancji i Cecylii Renata Habsburżanki oraz Ludwiki Marii Gonzagi de Nevers), członkiń rodziny królewskiej oraz dam z fraucymerów. Inspirując się ówczesną modą – strojami prezentowanymi na portretach, uczestnicy wykonywali projekty strojów naturalnej wielkości.

Wybrane zajęcia edukacyjne w Muzeum Dialogu Kultur

Znani? Nieznani? Odkrywamy polskich odkrywców to warsztat towarzyszący wystawie czasowej *Wynalazcy z Miedzianki*. Podczas spotkania uczestnicy dowiedzieli się m.in. kim był Stanisław Łaszczyński, który w 1902 roku opatentował metodę elektrolitycznego otrzymywania miedzi i cynku oraz wynalazł materiał wybuchowy Miedziankit; co wiemy o Maksymilianie Straszu, mieszkańcu Kielc, który 9 lipca 1839 roku wykonał jedną z pierwszych fotografii na świecie; o Zofii Kielan-Jaworowskiej, polskiej paleontolożce, od imienia i nazwiska której pochodzą nazwy wielu wymarłych zwierząt, m.in. kielanodon; o wynalazcy szczepionki na tyfus plamisty Rudolfie Weiglu, którego niezwykły życiorys mógłby posłużyć za scenariusz filmu akcji. Pod koniec zajęć uczestnicy w kilkuosobowych grupach przenosili najciekawszą ich zdaniem biografię na papier i przedstawiali ją w formie komiksu.

Sztuka w przestrzeni publicznej, którą w najszerszym rozumieniu możemy definiować jako tę przeznaczoną dla przestrzeni publicznych, towarzyszyła ludziom od zawsze. W ten sposób można było wyrażać swoje niepokoje i nadzieje związane z przyszłością. Akcja *Co dalej?*, zorganizowana na dziedzińcu Muzeum Dialogu Kultur w 2020 roku, miała sprowokować do dialogu na

temat naszej współczesności i rzeczywistości. Postawiliśmy pytania dotyczące istotnych, aktualnych tematów, a związanych z naszą przyszłością: *Co dalej z tą pandemią?*, *Co dalej z tym klimatem?*, *Co dalej z Białorusią?*

Na dziedzińcu Muzeum Dialogu Kultur przygotowaliśmy ścianę, na której w dowolnej formie (hasło, zdanie, rysunek, wiersz, graffiti) można było podjąć próbę odpowiedzi na te pytania.

Projekt powstał we współpracy z Regionalnym Centrum Wolontariatu w Kielcach.

Wybrane zajęcia edukacyjne w Muzeum Stefana Żeromskiego

Nasze Muzeum wyszło naprzeciw potrzebom uczniów także w czasie pandemii. Brak możliwości odwiedzenia nas osobiście spowodował, że zaprosiliśmy dzieci i młodzież do spotkania online. Przygotowaliśmy ofertę edukacyjną, spośród której największą popularnością cieszyły się zajęcia pt. *Szkoła moich przodków*. Miały ona na celu przybliżenie systemu edukacji w XIX-wiecznej szkole, funkcjonującej na terenie zaboru rosyjskiego. Uczniowie dowiedzieli się, jak wyglądała dawna sala lekcyjna, czym kiedyś pisano, do czego nauczycielom służył uczniowski piórnik oraz jakie kary obowiązywały w szkole. Zdobytą wiedzę utrwalał wyświetlany film edukacyjny.

Muzeum Stefana Żeromskiego z okazji imienin Stefana, które przypadają 2 września, organizuje coroczny rajd śladami pisarza. W 2020 roku ze względu na pandemię musieliśmy zmienić nieco formułę. Wybraliśmy się w podróż po najciekawszych miejscach Kielc. Poznaliśmy ich historię oraz zobaczyliśmy, jak zmieniło się miasto od czasu,

gdy młody Żeromski przemierzał jego ulice.

W 2021 roku świętowanie rozpoczęliśmy kilka dni wcześniej – 28 sierpnia udaliśmy się do Puław oraz Nałęczowa. Podczas całodniowego pobytu na Lubelszczyźnie najpierw zwiedziliśmy Muzeum Czartoryskich w Puławach (oddział Muzeum Nadwiślańskiego), w którym w latach 1869–1914 mieściła się siedziba Instytutu Gospodarstwa Wiejskiego i Leśnictwa. O miejscu tym wspominał Stefan Żeromski na kartach *Dzienników*. Następnie udaliśmy się do Nałęczowa, z którym autor *Syzyfowych prac* był mocno związany. Odwiedziliśmy tam Chatę Żeromskiego, obecnie Muzeum Stefana Żeromskiego, miejsce, gdzie powstały *Róża*, *Duma o Hetmanie* oraz *Słowo o bandosie*. Zwiedziliśmy także Muzeum Bolesława Prusa oraz przespacerowaliśmy się alejami urokliwego parku zdrojowego.

W 2022 roku jako cel naszej podróży wybraliśmy Zakopane – miasto, które w szczególny sposób wpisało się w biografię pisarza. Podczas dwudniowego wyjazdu 27–28 sierpnia odwiedziliśmy Muzeum Stylu Zakopiańskiego, Chałupę Gąsieniców Sobczaków, Muzeum Jana Kasprowicza na Harendzie oraz Muzeum Karola Szymanowskiego. Okazją do zadumy była wizyta na cmentarzu na Pęksowym Brzyzku – miejscu spoczynku osób szczególnie zasłużonych dla Zakopanego, Podhala i kraju. Kolejnym etapem wycieczki był spacer po mieście szlakiem Stefana Żeromskiego i innych ważnych dla miasta postaci – Henryka Sienkiewicza, Tytusa Chałubińskiego, Sabały, Kornela Makuszyńskiego i Witkacego.

Muzeum Stefana Żeromskiego od kilku lat uczestniczy w ogólnopolskiej akcji pt. *Narodowe Czytanie*. Wydarzenie to jest doskonałą okazją do propagowania czytelnictwa literatury narodowej. W 2021 roku pracownicy Muzeum włączyli się w akcję, nagrywając krótkometrażowe filmy, prezentujące interpretację fragmentów książki Gabrieli Zapolskiej pt. *Moralność pani Dulskiej*. To ponadczasowe dzieło, którego przesłanie, pomimo zmieniających się na przestrzeni epok kanonów, wciąż stanowi przedmiot żywych dyskusji. Przygotowane nagrania zostały opublikowane na stronie Muzeum oraz na platformie społecznościowej Facebook.

Muzeum Stefana Żeromskiego w 2022 roku wzięło udział w *Jubileuszowym XXX Tygodniu Kultury Języka*. Jego ideą było wówczas skupienie uwagi uczniów na autorytetach, których wkład w polską kulturę i naukę jest nieoceniony. Uczestnicy zajęć, przygotowanych przez Muzeum, mieli okazję odkrywać nie tylko losy najważniejszych postaci z naszej historii, ale także poznawać siebie i swoje potrzeby.

Wybrane zajęcia edukacyjne w Pałacyku Henryka Sienkiewicza w Oblęgorku

Najbardziej popularną formą edukacyjną w latach 2020–2022 były stacjonarne zajęcia. Przeprowadzono ich w tym czasie 87, a udział w nich wzięło 3244 uczestników. Do wyboru było siedem tematów, ale Muzeum oferuje zrealizowanie dowolnego tematu, po wcześniejszym uzgodnieniu z nauczycielem lub opiekunem grupy. Dostępna była też specjalna oferta nawiązująca do bieżących wystaw czasowych. Największą i niesłabnącą od lat popularnością cieszyła się lekcja *Afrykańska podróż Henryka Sienkiewicza a powieść „W pustyni i w puszczy"*. Podczas tych zajęć uczestnicy poznawali nie tylko genezę powstania powieści, ale też szczegóły podróży pisarza na Czarny Ląd. Najmłodsi goście

Muzeum najchętniej wybierali zajęcia edukacyjne pt. *Baśnie i legendy afrykańskie* oraz *Pocztówka z Oblęgorka*.

Od przełomu roku 2020/2021 istotną formą działalności placówki stały się lekcje w formie zdalnej. Muzeum stworzyło w tym celu szeroką ofertę, na którą składało się 18 tematów podzielonych na cykle: biograficzny, literacki, historyczny i dziecięcy. Jednym z nich był złożony z 10 części cykl *Prawdziwi bohaterowie Trylogii*, poświęcony historycznym odpowiednikom postaci z kart dzieła Sienkiewicza. Z oferty online skorzystało 1747 osób, które uczestniczyło w 87 zajęciach.

Muzeum chętnie organizuje lub współuczestniczy w wydarzeniach plenerowych. W czerwcu 2022 roku placówka włączyła się w premierowy projekt tzw. *Dzień Oblęgorka*. Impreza zorganizowana wzdłuż zabytkowej alei lipowej cieszyła się ogromnym zainteresowaniem, a w specjalnie przygotowywanych na ten dzień przez Muzeum zajęciach edukacyjnych wzięło udział 200 osób. Uczestnicy mogli m.in. sprawdzić swoją wiedzę w grze edukacyjnej *Podróżuj z Sienkiewiczem* oraz skorzystać z zajęć plastycznych.

Oferta dla nauczycieli i edukatorów

Kontynuując współpracę z Samorządowym Ośrodkiem Doradztwa Metodycznego i Doskonalenia Nauczycieli w Kielcach oraz Świętokrzyskim Centrum Doskonalenia Nauczycieli, w latach 2020–2022 Muzeum przygotowało 11 tematów na 29 konferencji, w których udział wzięło 457 osób.

Spotkania poświęcono zagadnieniom świątecznym oraz patriotycznym, wpisanym w podstawę programową, jak również roli muzeum w edukacji i wychowaniu. Części wykładowej towarzyszyły działania warsztatowe, przybliżające zbiory naszego Muzeum. Konferencje miały na celu podniesienie kompetencji zawodowych oraz zapoznanie się z ciekawymi formami pracy z dziećmi i nowymi technikami plastycznymi.

Edukacja dla dorosłych

Niedziela w Muzeum to cykl wykładów skierowanych do dorosłych odbiorców. Pracownicy merytoryczni Muzeum od lat przybliżają słuchaczom tematy z historii i historii sztuki, które najczęściej nawiązują do zbiorów MNKi. W przystępnej formie, w oparciu o prezentacje multimedialne, prelegenci wyjaśniają zagadnienia i pojęcia potrzebne do pełnego zrozumienia omawianych zagadnień. W latach 2020–2022 odbyło się 86 spotkań, w których wzięło udział 1717 osób.

FREKWENCJA i FINANSE

Frekwencja w oddziałach

Muzeum Stefana Żeromskiego

2020	2 379
2021	5 576
2022	11 144

Dawny Pałac Biskupów Krakowskich

2020	22 635
2021	24 965
2022	53 678

Muzeum Dialogu Kultur

2020	2 602
2021	7 420
2022	10 543

Pałacyk Henryka Sienkiewicza w Oblęgorku

2020	15 246
2021	26 815
2022	43 576

Muzeum Archeologiczne w Wiślicy

2020	–
2021	–
2022	14 467

Frekwencja – warsztaty i lekcje

2020 **1924** osób wzięło udział w **104** zajęciach

2021 **5648** osób wzięło udział w **318** zajęciach

2022 **11 588** osób wzięło udział w **548** zajęciach

Frekwencja – Noc muzeów

2020	–
2021	–
2022	6358

Liczba odwiedzin strony internetowej www.mnki.pl

2020	350 361
2021	381 218
2022	399 878

Przychody i koszty 2020

PRZYCHODY OGÓŁEM	**12 041 845,03**
w tym:	
I. Dotacje podmiotowe	9 997 205,00
1. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego	4 898 089,00
2. Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego	5 099 116,00
II. Dotacje celowe	180 268,00
III. Przychody własne	1 864 372,03
1. Przychody ze sprzedaży biletów	170 076,02
2. Przychody ze sprzedaży wydawnictw	30 480,10
3. Przychody ze sprzedaży usług	35 514,14
4. Przychody finansowe	31,80
5. Pozostałe przychody	1 628 269,97
KOSZTY OGÓŁEM	**12 003 424,09**
w tym:	
1. Wynagrodzenia	7 557 307,53
2. Ubezpieczenia społeczne i inne świadczenia	1 623 008,29
3. Podatki i opłaty	84 481,12
4. Zużycie materiałów i energii	675 896,96
5. Usługi obce	636 474,82
6. Amortyzacja	379 694,63
7. Pozostałe koszty	1 046 560,74

Przychody i koszty 2021

PRZYCHODY OGÓŁEM	**13 496 112,17**
w tym:	
I. Dotacje podmiotowe	11 142 272,00
1. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego	5 612 552,00
2. Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego	5 529 720,00
II. Dotacje celowe	496 062,99
III. Przychody własne	1 857 777,18
1. Przychody ze sprzedaży biletów	218 137,98
2. Przychody ze sprzedaży wydawnictw	68 035,40
3. Przychody ze sprzedaży usług	65 801,77
4. Przychody finansowe	91,18
5. Pozostałe przychody	1 505 710,85
KOSZTY OGÓŁEM	**13 535 544,75**
w tym:	
1. Wynagrodzenia	8 317 375,66
2. Ubezpieczenia społeczne i inne świadczenia	1 764 783,31
3. Podatki i opłaty	59 554,82
4. Zużycie materiałów i energii	1 018 225,93
5. Usługi obce	1 034 703,31
6. Amortyzacja	407 177,33
7. Pozostałe koszty	933 724,39

Przychody i koszty 2022

PRZYCHODY OGÓŁEM	**13 497 825,99**
w tym:	
I. Dotacje podmiotowe	11 601 105,00
1. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego	5 635 034,00
2. Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego	5 966 071,00
II. Dotacje celowe	291 085,00
III. Przychody własne	1 605 635,99
1. Przychody ze sprzedaży biletów	407 686,08
2. Przychody ze sprzedaży wydawnictw	52 325,46
3. Przychody ze sprzedaży usług	96 394,35
4. Przychody finansowe	198,76
5. Pozostałe przychody	1 049 031,34
KOSZTY OGÓŁEM	**14 714 300,47**
w tym:	
1. Wynagrodzenia	9 289 084,10
2. Ubezpieczenia społeczne i inne świadczenia	1 949 868,23
3. Podatki i opłaty	61 227,34
4. Zużycie materiałów i energii	1 176 901,06
5. Usługi obce	993 305,70
6. Amortyzacja	615 909,35
7. Pozostałe koszty	628 004,69

PRZYJACIELE MUZEUM

Patronat honorowy

Marszałek Województwa Świętokrzyskiego
Andrzej Bętkowski

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Patronat medialny

Artinfo

„Awedis" czasopismo ormiańskie

Desa Unicum

„Dobre Wnętrze"

„Echo Dnia"

Folk Radio

Kultura Ludowa

„Made in Świętokrzyskie"

Melo Radio

„M jak Mieszkanie"

„Mówią Wieki"

Portal Informacji Kulturalnej Województwa Świętokrzyskiego

„Projektor. Magazyn kulturalny"

Radio eM

Radio Kielce

RMF Classic

„Spotkania z Zabytkami"

TVP 3 Kielce

TVP Historia

TVP Kultura

„Weranda"

W Tonacji Kultury

Zduńskie Opowieści

Sponsorzy

Bank Spółdzielczy w Kielcach

BMW ZK Motors Kielce

Gmina Strawczyn

Nordkalk

Powszechny Zakład Ubezpieczeń SA

Totalizator Sportowy SA

VESBO Poland

Współpraca

Dekorian Home

Geonatura Kielce

Gospoda „Echa Leśne"

Green Velo

Hotel Ibis Kielce

Hotel Qubus Kielce

Instytut Biologii, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

Instytut Sztuk Pięknych, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

Klinika Położnictwa i Ginekologii Wojewódzkiego Szpitala Zespolonego w Kielcach

Kwiaciarnia Bierz go Bukiet

Międzynarodowe Centrum Kultury

Muzeum Okręgowe w Nowym Sączu

Muzeum Tatrzańskie im. Dra Tytusa Chałubińskiego

Nadleśnictwo Kielce

NIMOZ Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów

Poczta Polska SA

Polonika Narodowy Instytut Polskiego Dziedzictwa Kulturowego za Granicą

Polskie Stowarzyszenie Edukacji Plastycznej Delegatura w Kielcach

Polskie Towarzystwo Botaniczne

Regionalna Organizacja Turystyczna Województwa Świętokrzyskiego

Stowarzyszenie Międzynarodowe Triennale Grafiki w Krakowie

Stowarzyszenie Zbiorowego Zarządzania Prawami Autorskimi Twórców Dzieł Naukowych i Technicznych KOPIPOL

Studio Ruchu Mięta

Świętokrzyskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli

Urząd Miasta Kielce

Wojewódzki Dom Kultury im. Józefa Piłsudskiego w Kielcach

Włoski Instytut Kultury w Warszawie

Zespół Państwowych Szkół Muzycznych w Kielcach

Zespół Państwowych Szkół Plastycznych im. Józefa Szermentowskiego w Kielcach

Związek Polskich Artystów Plastyków Okręg Kielce

muzeum
narodowe
w kielcach

... dla odmiany

www.mnki.pl

fb.com/mnki.pl

nationalmuseuminkielce